

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE ÇEVRE
MEVZUATLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

Gökçen DURUTAŞ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

DANIŞMAN

Prof. Dr. Gürcan ORALTAY

İSTANBUL 2008

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE ÇEVRE
MEVZUATLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

**Gökçen DURUTAŞ
(141103420040074)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

DANIŞMAN

Prof. Dr. Gürcan ORALTAY

İSTANBUL 2008

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı gelecekte uzmanlaşmak istediğim akademik alanda kendimi geliştirmek ve yanı sıra çalışma hayatıma katkı sağlaması amacıyla planladım. 5 yıldır çeşitli belediyeler ve sivil toplum kuruluşları ile Avrupa Birliği ve benzeri fon sağlayan kuruluşlara çevre ve bununla birlikte çeşitli sosyal konularda projeler geliştirmek, hazırlamak ve uygulamak üzere çalışıyorum. Kariyerimde bu alanda ilerlemeye karar vermemde bugüne kadar aldığım bilimsel eğitimin çok etkili olduğunu söyleyebilirim. Ayrıca bu eğitimin kişiliğime ve düşünce yapıma kazandırdıkları iş hayatımda birçok alanda projeler hazırlamama ve uygulamama katkı sağladı. Bundan sonraki hedefim bu çalışma sayesinde edindiğim bilgiden faydalanarak çevre alanında iyileştirmeye dönük projeler hazırlamak ve uygulamak.

Öncelikle bu bölümde yüksek lisansa başlamamda başlıca etken olan, yoğun iş hayatımın yarattığı engele rağmen bana daima destek olan, bundan sonraki akademik hayatımda da çalışmak istediğim danışmanım Prof. Dr. Gürcan Oraltay'a çok teşekkür ederim. Ayrıca tezimi hazırlamamda bana hem bir çevre mühendisi hem de arkadaş olarak destek olan Şehnaz Dönmez'e; sağladığı lojistik ve manevi destek için arkadaşım Pelin Öncü'ye; eğitim ve iş hayatımda bana hep destek olmuş olan, tez hazırlığı ile çok yoğun geçen birkaç ayda beni çok motive eden aileme; işe başladığım döneme denk gelen tez hazırlığım süresince bana hep destek olan Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı ekibine çok teşekkür ederim.

Eylül, 2008

Gökçen Durutaş

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	viii
BÖLÜM I. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
BÖLÜM II. GENEL BÖLÜM.....	3
II.1. GENEL BİLGİLER.....	3
II.1.1. AB Çevre Mevzuatı.....	3
II.1.1.1. AB Çevre Politikasının Tarihsel Gelişimi.....	3
II.1.1.2. AB Çevre Politikasının Hedefleri ve İlkeleri.....	7
II.1.1.3. AB Çevre Mevzuatının Yapısı.....	9
II.1.1.4. Hava Kalitesi.....	11
II.1.2. Türkiye Çevre .Mevzuatı.....	19
II.1.2.1. Türkiye Çevre Mevzuatının Tarihsel Gelişimi.....	19
II.1.2.2. Türkiye’de Hava Kalitesinin Korunmasına İlişkin Yürütülen Çalışmalar ve Alınan Önlemler.....	21
II.1.2.3. Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi.....	34
II.1.2.4. Hava .Sektörü Mevcut Durum.....	34
II.1.2.5. Amaçlar ve Stratejiler.....	37
II.1.2.6. Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi.....	40
II.1.2.7. Hava Sektörü Yatırım İhtiyacı.....	41
BÖLÜM III. ÇALIŞMALAR.....	45
BÖLÜM IV. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	46
BÖLÜM V. SON DEĞERLENDİRMELER VE ÖNERİLER.....	50
KAYNAKLAR	51
EKLER.....	52
ÖZGEÇMİŞ.....	61

ÖZET

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE ÇEVRE MEVZUATLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Çevre ile ilgili sorunların yerel ölçekten çıkarak daha büyük boyutlarda kendini göstermesi ile başlayan süreç sonunda çevre politikaları Avrupa Birliği'nin politikaları içinde sahip olduğu önemli yere yerleşmiştir. Çevresel sorunların ve bunların yol açacağı hesaplanan olumsuz sonuçların yanı sıra, ekonomik ve siyasi birçok etkene sahip olan çevre ile ilgili politikalar bugün Avrupa Birliği üye devletlerinin ve aday devletlerin sağlaması gereken birçok koşulu öne çıkarmaktadır.

Bu hedefe ulaşırken Avrupa Birliği üyeliği sürecindeki Türkiye'yi, Avrupa Birliği müktesebatına uyum doğrultusunda diğer alanlarda olduğu gibi çevre konusunda da birçok revizyon ve yeniden yapılanma beklemektedir.

Bu çalışmada, Avrupa Birliği ve Türkiye çevre mevzuatlarının karşılaştırılması amaçlanmış ve değerlendirme hava kalitesi başlığı altında sürdürülmüştür. Avrupa Birliği ve Türkiye'nin çevre mevzuatlarının tarihsel gelişimi ve yapısı genel olarak incelenmiş; bu iki mevzuatın yapısı hava kalitesi sektöründe detaylandırılmıştır. Avrupa Birliği ve Türkiye mevzuatları internet yoluyla araştırılmış, hava kalitesi alanında mevzuat uyumlaştırılması için yapılan eylem planlarıyla birlikte önceki yıllara ait Avrupa Birliği ilerleme raporları incelenmiştir. İki mevzuat hava kalitesi sektörü çerçevesinde karşılaştırılmış ve Avrupa Birliği müktesebatına uyum konusunda Türkiye'nin gerçekleştirdiği ilerlemeler belirlenmiştir. Türkiye çevre mevzuatında ilgili alandaki mevcut durum raporları, ilgili strateji planları incelenerek hava kalitesi sektöründe Avrupa Birliği mevzuat uyumlaştırılması doğrultusunda Türkiye'nin gerçekleştirmesi gereken düzenlemeler belirlenmiştir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda evre mevzuatı ve spesifik olarak ele alınan hava kalitesi sektöründe Türkiye'nin sınırlı gelişme kaydettiği ve gerekli olan mevzuat uyumunun sağlanması için teknik ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesinin öncelikli olduğu tespit edilmiştir.

Eylül, 2008

Gökçen Durutaş

ABSTRACT

COMPARISON OF EUROPEAN UNION AND TURKISH ENVIRONMENTAL LEGISLATIONS

The environment policy has an important place within European Union policies since environmental problems started to show up not on local level but on global scale. The environment policy has several environmental problems, estimated negative results of these problems as well as economic and political ones. The environment policy highlights number of obligations for European Union member and candidate states to be fulfilled.

Turkey needs to cover many revisions and restructurings in environment sector as in several other sectors in harmonization of Acquis Communautaire towards European Union membership.

In this study, it is aimed to compare the European Union and Turkish environmental legislations; evaluation is realized under air quality title. Historical progress and structure of European Union and Turkish environmental legislations are examined; these two legislations are detailed under air quality sector. The European Union and Turkish legislations are surveyed via internet; the action plans done for harmonization of legislation in air quality sector as well as the European Union progress reports of former years are researched. Two legislations are compared within the framework of air quality sector and Turkey's progress is designated in harmonization of Acquis Communautaire. The current situation plans, strategy plans are researched on the relevant title in Turkish environmental legislation; the regulations to be passed for harmonization of European Union legislation in air quality sector by Turkey are determined.

As a result of the evaluations; it is seen that Turkey has made limited progress in the environmental legislation, specifically in air quality sector. In order to provide the required harmonization of legislation, it is important to improve technical and institutional capacity.

Eylül, 2008

Gökçen Durutaş

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AT	: Avrupa Topluluğu
BMİDÇS	: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
CFC	: Kloroflorokarbon
CH4	: Metan
CO	: Karbon Monoksit
CO2	: Karbon Dioksit
ÇOB	: Çevre ve Orman Bakanlığı
EC	: European Commission
ECSC	: Avrupa Kömür ve Çelik Birliği
ETKHKKY	: Endüstri Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği
GEF	: Küresel Çevre Fonu
HC	: Hidrokarbon
HFC	: Hidroflorokarbon
HKKY	: Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği
İDKK	: İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu
IKHKKY	: Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği
IKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
MÇK	: Mahalli Çevre Kurulu
MIT	: Massachusetts Institute of Technology
NO	: Nitrojen Oksit
NO2	: Nitrojen Dioksit
N2O	: Nitrozoksit
OECD	: İktisadi ve Kalkınma İşbirliği Teşkilatı
PFC	: Perflorokarbon
PM	: Partiküler Madde
SF6	: Kükürt Hegzaflorid
SO2	: Kükürt Dioksit
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü

UCES : Ulusal Çevre Eylem Stratejisi

UNDP : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

TABLolar

SAYFA NO

Tablo II.1 Hava Sektörü Yatırım İhtiyacı

Tablo IV.1. Günümüze Kadar Yürürlüğe Giren Yasal Düzenlemeler (Kanun)

Tablo IV.2. Çıkarılmasında Yarar Görülen Yasal Düzenlemeler (Kanun)

Tablo IV.3. Hava Sektörü İzleme Tablosu

BÖLÜM I.

GİRİŞ VE AMAÇ

Çevre sorunlarının uluslar arası ortamda öne çıkması ve bu sorunların çözümüne yönelik politika arayışları, özellikle 1970’li yılların başından itibaren devlet ve hükümetlerin ortak gündemi haline gelmiştir (Torunoğlu, 2005).

Çevre konusu Avrupa Birliği’nin politikaları içinde de özel bir yere sahiptir. Birliğin yayınlarına bakıldığında ortak bir çevre politikasının gerekçesi olarak, “Avrupa’da çevre üzerindeki baskının giderek ağırlaşması; doğal kaynakların tükenme noktasına gelmesi; sel, kuraklık, orman yangını gibi yıkımların çoğalması; evlerden ve ulaşım araçlarından kaynaklanan karbondioksit emisyonunun sürekli artış göstermesi; özellikle kentsel yerleşim yerlerinde kirlilik ve gürültüden dolayı yaşam kalitesinin düşmesi; her yıl yaklaşık iki milyar ton atığın üretilmesi ve bunun yılda ortalama %10 artması...” gibi sorunların ön plana çıkarıldığı görülmektedir (Duru).

Avrupa bütünleşmesinin temel unsurlarından biri olarak kabul edilen serbest rekabetin ve serbest dolaşımın sağlanması, çevre alanında da ortak girişimleri ve ortak bir politikayı zorunlu kılmıştır. Ortak bir çevre politikası oluşturulmasına neden olan bir diğer önemli gelişme de üye ülkelerde erişilmiş bulunan yaşam kalitesinin daha da yükseltilebilmesi için doğal yaşam koşullarının sağlıklı bir biçimde devam ettirilmesinin ve geliştirilmesinin gerekli olduğunun anlaşılması olmuştur. Avrupa Birliği’nin kendine özgü bir çevre politikası geliştirmesinin diğer bir nedeni siyasidir. Aynı ekonomik düzenin parçası olan ülkelerde çevre politikalarındaki farklılıklar nedeniyle yaşam koşullarının farklı şekillerde ve düzeylerde olası üye ülkelerce, siyasi bakımdan da, arzu edilmeyen bir durum olarak değerlendirilmiştir.

En temel sebeplerden biri ise çevre kirlenmesinin siyasal sınırları tanımaması olgusudur. Çevre kirliliğinin bir ülkeden diğerine kolaylıkla yayılması, Avrupa Birliği’ne üye ülkeleri, ellerindeki imkânları bu konuda da ortaklaşa ve dayanışma içinde kullanmaya itmiştir. Ayrıca, çevre kirlenmesi ile mücadelenin kapsamlı

araştırmalar, kirlenmenin önlenmesi ve ortadan kaldırılmasının da kapsamlı çabalar gerektirmesi, bu alanda gerekli harcamaları paylaşma, işbirliğine ve işbölümüne gitme ihtiyacını artırmıştır (İKV).

AB üyelik hedefi doğrultusunda ilerleyen Türkiye ise bu süreçte ekonomik ve sosyal hayatın bütün alanlarında olduğu gibi, çevre konusunda da köklü ve somut reformlarla Avrupa Birliği'ne uyum sağlamayı amaçlamaktadır (İKV). Ülkemizde; çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik, insan sağlığının ve doğal kaynakların korunmasını hedef alan, toplumun temiz bir çevrede huzurlu ve güvenli bir şekilde yaşamını düzenleyen ve kaynağını T.C. Anayasasından alan, çok sayıda kanun ve yönetmelik vardır. Çevre alanındaki yasal düzenlemelerin amacı; sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamak için, devletin yetkili organlarının ve vatandaşların davranış şekillerini belirlemek ve gerekli standartları tespit etmektir. Temel prensipleri belirleyen bu kanunlara istinaden çıkarılan yönetmelik, tebliğ, genelgeler vs. uyulması gereken esas ve usullere ilişkin ayrıntıları içerir (UCES, 2006).

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

II.1. GENEL BİLGİLER

II.1.1. AB Çevre Mevzuatı

II.1.1.1. AB Çevre Politikasının Tarihsel Gelişimi

AB’de ortak bir çevre politikasının ortaya çıkışı ilk çevre eylem programının oluşturulduğu 1973’e dayanmaktadır. Avrupa topluluklarını oluşturan kurucu antlaşmalarda (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nu kuran 1951 Paris Antlaşması ve Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu’nu kuran 1957 Roma Antlaşması) da çevre sorunları ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktaydı. Örneğin, 1957 yılındaki Roma Antlaşması’nda doğrudan doğruya çevre ile ilgili bir hükme yer verilmemiş, yalnızca nükleer enerji konusunda kimi güvenlik önlemleri öngörülmüştü. Anılan dönemde çevre sorunları Avrupa kamuoyunu bugünkü kadar meşgul etmiyor, yalnızca, Londra'nın hava kirliliği gibi, kimi yerel nitelikli sorunlar gündeme girebiliyordu. (Marin, 1998) Kirliliği önlemeye yönelik 1970’li yıllardaki ilk tüzel düzenlemeler, daha çok tehlikeli kimyasal maddelerin denetimi, içme suyu ve yerüstü sularının korunması, enerji santralleri ve motorlu taşıtlardan kaynaklanan hava kirlleticilerinin kontrol edilmesi üzerineydi. (AK)

1973 yılında hazırlanan ilk çevre eylem programından 1987’deki Avrupa Tek Senedi’ne kadar Topluluk çevre sorunlarına daha fazla eğildiği ve bu konuda daha çok tüzel belgenin ortaya çıktığı görülmektedir. Sözgelimi, 1973-1985 yılları arasında, toplam 120 yönerge (directive), 27 karar (decision) ve 14 tüzüğün (regulation) yayımlanması bu dönemde çevrenin AT içinde en hızlı büyüyen politika alanı olduğunu göstermektedir (Burchell ve Lightfoot, 2001). AT’nin çevre sorunlarıyla daha yakın bir biçimde ilgilenmesinde, Roma Kulübü’nce MIT’e (Massachusetts Institute of Technology) hazırlattırılan Büyümenin Sınırları (Limits to Growth) adlı raporun ve 1972 Stockholm İnsan Çevresi Konferansı’nın dünya gündemine çevre sorunlarını getirmesinin etkisi de bulunmaktadır.

A. Avrupa Tek Senedi

Roma Antlaşması'nda değişiklikler yapan ve çevre sorunlarına ilk kez bağımsız bir bölümde (VII. başlıkta) yer verilmesini öngören Avrupa Tek Senedi ile birlikte Topluluğun çevre politikasında yeni bir dönemin başladığı söylenebilir. Bu dönemde çevre sorunları alanında yol gösterici kuralların belirlenmesi, ekonomik alanda tam olarak bütünleşmeyi sağlamada gerekli adımlardan biri olarak değerlendiriliyordu. 130r, 130s ve 130t maddelerinden oluşan VII. başlık altında, çevre kalitesinin korunması ve iyileştirilmesinden, insan sağlığının korunmasından, doğal kaynakların ussal kullanımından, önleyici eylem ilkesinden, çevresel tahribatın kaynağında önlenmesinden, kirleten öder ilkesinden ve çevre koruma gereklerinin Topluluğun diğer politikalarının bir parçası olma gereğinden söz edilmektedir. İlgili bölümde değinilen noktalardan biri de, Topluluğun, ancak üye devletlerce gerçekleştirilmesinden daha iyi olacaksa çevre ile ilgili konularda harekete geçebilmesidir. Tek Senet'in ortak çevre politikası için önemli bir hükmü 100A maddesinde yer almaktadır.

Buna göre, ortak pazara varma amacına dönük olarak Konsey, çevre koruma konusunda oybirliği yerine nitelikli çoğunlukla karar alabilecektir. Buna ek olarak aynı maddede, Komisyon'un sağlık, güvenlik, çevre koruma ve tüketiciyi koruma alanlarında yüksek düzeyde bir korumayı temel alacağı da belirtilmiştir. Tek Senet'te ayrıca, üye ülkelerin ve Topluluğun çevre sorunları ile savaşında üçüncü ülkelerle ve ilgili uluslararası örgütlerle işbirliğine gidebileceğine değinilmekte; üye ülkelerin, Senet'le getirilen kurallara aykırı düşmemek koşuluyla, daha sıkı koruma önlemleri alabileceğinden söz edilmektedir.

B. Maastricht Antlaşması

Roma Antlaşması'nı yeniden düzenleyen ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndan Avrupa Birliği'ne geçişi simgeleyen belge olan 1992 Maastricht Antlaşması ile Birliğin çevre politikası daha kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. Çevreyle ilgili 130r, 130s ve 130t maddelerini yeniden düzenleyen Antlaşma'nın 3/k maddesi, ortak bir çevre politikası oluşturulacağından söz etmektedir. Antlaşma, ortak çevre politikasında kökten değişiklikler getirmemiş, yalnızca kimi konuları daha ayrıntılı biçimde düzenlemiş ya da yeni konular üzerinde durmuştur. Sözelimi, Birliğin temel ilkelerinden söz edilirken, "sürdürülebilir, enflasyonist olmayan ve çevreye duyarlı bir büyüme"ye değinilmiş, böylece ilk kez çevre

politikalarının “sürdürülebilirlik” ilkesi çevresinde belirleneceği gündeme getirilmiştir. Çevre politikaları oluşturulurken değişik bölgelerdeki çevre koşullarının ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarının göz önünde bulundurulması getirilen yeni hükümlerdedir.

Maastricht Antlaşması, Birliğin politikalarının oluşturulma sürecinde çevresel değerlerin dikkate alınmasını daha güçlü biçimde vurgulamaktadır. Buna göre, ticaret, endüstri, enerji, tarım, ulaşım ve turizm dâhil Birliğin diğer tüm ekonomik ve sosyal politikalarının belirlenmesinde çevresel kaygılar ön planda tutulacaktır.

C. Amsterdam ve Nice Antlaşmaları

Avrupa Birliği kurucu antlaşmasını değiştiren 1997 Amsterdam Antlaşması'nın konumuz açısından önemi, ortak çevre politikalarının “sürdürülebilir kalkınma” yaklaşımı doğrultusunda belirlenmesidir. Genel çevre politikasında kökten değişikliğe gitmeyen Amsterdam Antlaşması'nda Birliğin çevre konusundaki etkisi artırılmak istenmiş, kimi konular da daha ayrıntılı biçimde belirlenmiştir. Sözgelimi, bütün politika alanlarında çevresel kaygıların göz önünde bulundurulması ve üye ülkelerin Birlik düzenlemeleri dışında, kendi koşullarına uygun farklı çevresel önlemler almaları durumunda Komisyonu bilgilendirmeleri, bunlardandır. 2001 yılında imzalanan Nice Antlaşması'nda ise Birliğin çevre politikasında herhangi bir yenilik öngörülmemiş, yalnızca su kaynaklarıyla ilgili küçük bir değişiklikle yetinilmiştir.

D. Bugünkü Durum

AB çevre politikalarının dayandığı temel ilkeleri bir bütün olarak görebilmek için, yukarıda sözü edilen kurucu antlaşmaların (7 Şubat 1992'de imzalanıp 1 Kasım 1993'de yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile “Avrupa Ekonomik Topluluğu”nun adı “Avrupa Birliği”ne dönüşmüştü. Daha sonra kurucu antlaşma, 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe giren Tek Senet, 2 Ekim 1997 tarihinde imzalanarak, 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ve 26 Şubat 2001 tarihinde imzalanıp, 1 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe giren Nice Antlaşması ile son biçimini aldı.) getirdiği yeniliklerin işlendiği “Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşmanın Bütünleşik Versiyonu”na (Consolidated Version of the Treaty Establishing the European Community) bakmak gerekecektir. 2000 yılında

yayımlanan belgede, çevre sorunları ile ilgili düzenlemeler, 2. ve 6. madde ile XIX. Başlığın altındaki 174. maddede geçmektedir.

İkinci maddede, Birliğin, ortak bir pazar, ortak bir ekonomik-parasal birlik ve ortak bir politika oluşturma amacı doğrultusunda şu ilkeleri benimsediği belirtilmektedir: Ekonomik etkinliklerin, uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir gelişimi; yüksek düzeyde istihdam ve sosyal koruma; kadın-erkek eşitliği; sürdürülebilir ve enflasyonist olmayan bir büyüme; yüksek düzeyde bir rekabet ortamı; yüksek düzeyde bir koruma sağlamak ve çevre kalitesini geliştirmek; yaşam standartlarını ve yaşam kalitesini yükseltmek; üye ülkeler arasında ekonomik-sosyal uyumu ve dayanışmayı sağlamak.

Altıncı maddede, sürdürülebilir gelişme hedefine ulaşmak için, çevre koruma gereklerinin, Topluluğun politika ve etkinlikleri ile uyumlulaştırılması gereğinden söz edilmektedir. Çevre başlığı altında yer alan ve daha kapsamlı bir biçimde düzenlenen 174. maddede, Topluluğun çevre politikasının aşağıdaki hedeflerin varılmasına yönelik olduğu belirtilmektedir: Çevre kalitesinin korunması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi; insan sağlığının korunması; doğal kaynaklardan ussal ve makul biçimde yararlanılması, bölgesel ya da dünya çapında çevre sorunlarının üstesinden gelebilmek için uluslararası düzeyde önlemlerin alınması.

İkinci fıkrada, Birliğin çevre politikasının, çeşitli bölgelerdeki farklı koşulları göz önünde bulunduran yüksek düzeyde bir korumayı hedeflediği vurgulanmaktadır. Buna göre, ortak çevre politikası, ihtiyat ilkesi, önleyici tedbirlerin alınması, çevresel zararın kaynağında giderilmesi ve kirleten öder ilkesi üzerine kuruludur. Maddenin üçüncü fıkrasında ise çevre politikası oluşturulurken, uygun bilimsel ve teknik verilerin, çeşitli bölgelerindeki farklı koşulların, eyleme geçmenin ya da eylemsizliğin olası yarar/zararlarının ve bir bütün olarak Topluluğun ekonomik ve sosyal gelişimi ile Birlik içindeki bölgelerin dengeli gelişiminin dikkate alınacağı belirtilmektedir. Son fıkrada ise Birliğin ve üye ülkelerin, çevre sorunlarının çözümü konusunda üçüncü ülkeler ve uluslar arası örgütlerle işbirliğine gitmesinden söz edilmektedir.

E. Avrupa Anayasası

İçeriği kurucu antlaşmalar ve çevre eylem programları ile biçimlenen AB çevre politikasının ana ilkelerini henüz yürürlüğe girmemiş olan Avrupa Anayasası'nda da bulabiliriz. Her ne kadar üye ülkelerce kabul edilip bağlayıcı bir tüzel belge haline

gelmemişse de, Anayasanın çevreyle ilgili beşinci bölümünü incelemek, AB çevre politikalarının gelecekte alacağı olası yönü görmede kolaylık sağlayabilir. Anayasanın çevreyi ilgilendiren maddelerine bakıldığında, ortak çevre politikasında kökten bir dönüşümün öngörülmediği, yukarıda sözü edilen kurucu antlaşmalardaki ilkelerin yinelenmediği anlaşılacaktır. Buna göre Birliğin çevre politikası, “a.Çevre kalitesinin muhafaza edilmesi, korunması ve geliştirilmesi; b.İnsan sağlığının korunması; c.Doğal kaynaklardan ussal ve makul biçimde yararlanılması; d.Bölgesel veya dünya çapında çevre sorunlarının üstesinden gelebilmek için uluslararası düzeyde tedbirlerin teşvik edilmesi” hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak üzere oluşturulmaktadır. Anayasa’ya göre, “AB çevre politikası, Birlik’in çeşitli bölgelerindeki durumların farklılığının dikkate alınarak, yüksek düzeyde bir koruma hedefler. Bu politika, ihtiyat ilkesine ve önleyici tedbirlerin alınmasına, çevresel zararın kaynağında giderilmesine ve kirleten öder ilkelerine dayanır.”

Anayasa’da ayrıca, bütün politika alanlarına çevre koruma gerekliliklerinin dahil edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Birlik tarafından alınan önlemlerin üye ülkeler tarafından finanse edilip uygulanacağı da kesin bir biçimde kurala bağlanmıştır. Bu arada, Anayasa’da çevrenin ortak yetki alanlarından biri olarak düzenlendiğini de eklemek gerekir.

II.1.1.2.AB Çevre Politikasının Hedefleri ve İlkeleri

AB çevre politikasının hedefleri;

- Çevrenin korunması, kollanması ve çevre kalitesinin yükseltilmesi
- Doğanın ve doğal kaynakların, ekolojik dengeye zarar verecek şekilde işletilmelerinden sakınılması ve bunların akılcı bir şekilde yönetilmelerinin temin edilmesi
 - İnsan sağlığının korunması
 - Kalkınmaya, kalite gereksinimleriyle uyum içinde, özellikle de çalışma şartlarının ve yaşam çevresinin geliştirilmesine yön verilmesi
 - Kent planlaması ve toprak kullanımında çevresel etkilerin daha fazla dikkate alınmasının sağlanması
 - Topluluğun dışındaki devletler, özellikle de uluslararası örgütlerle küresel çevre problemlerine ortak çözümler aranması

AB çevre politikasının ilkeleri;

- Bütünleyicilik ilkesi: Çevrenin korunmasının Birliğin diğer politikalarının içine entegre edilmesi ilkesi, Topluluk tarafından yürütülecek faaliyetlerin temellerinden birini oluşturmaktadır. Avrupa Topluluğu Antlaşması'nın 6. maddesine, çevre korunmasının gereklerinin sürdürülebilir gelişmenin tevsik edilebilmesi için diğer Topluluk politika ve faaliyetlerine eklemlenmesi gerekmektedir. Avrupa bütünleşmesinin başlangıcından itibaren bu ilkedeki en çok etkilenen iki politika alanı malların serbest dolaşımı ve rekabet politikası olmuştur.

- Yüksek seviyede koruma ilkesi: Bu ilke yasama yetkileri dâhilinde başta Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi olmak üzere Topluluğun tüm kurumlarını bağlamaktadır. Bütün kurumlar, Topluluğun farklı bölgelerindeki çevre koşullarını da hesaba katarak yüksek seviyede çevre korumasını amaç edinmelidir.

- İhtiyat ilkesi: Bu ilke ilk kez Maastricht Antlaşması'na dâhil edilmiştir. Belli bir hareketin çevre açısından olumsuz ve zararlı sonuçlar doğuracağı hakkında ciddi bir şüphe mevcutsa, bilimsel kanıtın ortaya çıkmasına kadar beklemeden ve çok geç olmadan önlem alınması anlamına gelmektedir.

- Önleme ilkesi: Bu ilke, Antlaşmalara Tek Senet ile eklenmiştir. Önleme ilkesi, zararın tam olarak ortaya çıkmasından önce gerekli önlemlerin alınması gereğinin altını çizmektedir. Bu ilkeye 3. Çevre Eylem Programı'nda atıf yapılmıştır. Önleme ilkesinin uygulanabilmesi için karşılanması gereken koşullar; bilginin tüm karar vericiler için kullanılabilir (mevcut) olması, gerçek durumun karar alma süreçlerinin erken bir aşamasında değerlendirilmesi ve Topluluk tarafından kabul edilmiş olan tedbirlerin üye ülke iç hukuklarına aktarılıp aktarılmadığının izlenmesidir.

- Kaynakta önleme ilkesi: Topluluk çevre politikası, çevresel zararın, öncelikle kaynağında önlenmesi ilkesine dayanmaktadır. Topluluk mevzuatı bu ilkeyi, özellikle emisyon standartlarının çevre kalite ölçütlerini astığı su ve atık sektörüne uygulamaktadır. Atık sektöründe, örneğin, atık nakillerinin sınırlandırılması amacıyla, atığın mümkün olduğunca üretim yerine yakın bir yerde yok edilmesi gerekmektedir.

- Kirleten öder ilkesi: Bu ilke, ilk Çevre Eylem Programı'nda belirtildiği gibi Topluluk çevre politikasının temel taşıdır. Kirletenlere, sebep oldukları kirlilik ile mücadelenin bedelinin ödettirilmesi, onları kirliliği azaltmaya ve daha az kirleten

ürün ve teknolojiler bulmaya teşvik etmektedir. Bu ilke, kirleticilerin uyması gereken çevre standartları koyularak da uygulanabilmektedir. Topluluk mevzuatının ikincil kaynakları kapsamında bu ilkeye çeşitli atıflar yapılmıştır. Örneğin Atık Çerçeve Direktifi, kirleten öder ilkesine doğrudan atıf yapmakta ve atığın yok edilmesi masraflarının atık sahibine ait olduğunu belirtmektedir. (IKV)

II.1.1.3.AB Çevre Mevzuatının Yapısı

Birincil Hukuk: Avrupa Antlaşmaları (AT Antlaşması, AB Antlaşması, Avrupa Atomik Enerji Topluluğu Antlaşması, Accession Antlaşmaları, ECSC Antlaşması, Maastricht, Amsterdam, Nice Antlaşmaları)

- İkincil Hukuk
 - Yönergeler (Directive) : AB çevre mevzuatının çoğunluğunu Avrupa Birliği'ne özgü bir düzenleme olan yönergeler oluşturur. Tüm Üye Devletler için bağlayıcı olan yönergeler, her Üye Devlet için farklı şartlara göre yükümlülükler içerebilir. Bu demektir ki Üye Devletleri bir yönergeyi uygulama aşamasında kendi dâhili hukuki düzenlemeleri çerçevesinde bir şekil ve yöntem seçerek bunu gerçekleştirebilirler. Çerçeve yönergeler ise farklı başlıklarda hukuki düzenlemelere yönelik genel kural ve yükümlülükler getirmektedir. Her başlıkla ilgili yönergeler çerçeve yönergenin gerekliliklerine uygun olmalıdır.
 - Yönetmelikler (Regulation) : AB çevre mevzuatının yaklaşık %10'unu oluşturan yönetmelikler Üye Devletler için doğrudan bağlayıcıdır. Yönetmeliklerin yürürlüğe girdiği an itibariyle tüm Üye Devletlerde hemen uygulanması gerekmektedir.
 - Kararlar (Decisions) : Kararlar spesifik ve ilgili oldukları taraflar için doğrudan bağlayıcıdır. Çevre alanında daha az kullanılmaktadırlar.
- Avrupa Birliği Adalet Divanı İçtihatları
- AB'nin Taraf Olduğu Uluslararası Antlaşmalar

A. Yatay Mevzuat: Çevresel enformasyon, Avrupa Çevre Ajansı ve Çevresel Etki Değerlendirmesi, LIFE ve raporlama mevzuatı yatay mevzuat olarak adlandırılmaktadır.

1.Çevresel Enformasyon: Çevre ile ilgili bilginin sürekli ve koşulsuz şekilde kamuya açık olmasına dayanan yönerge (90/313/EEC).

2.Çevresel Etki Değerlendirme: Belirli kamu ve özel sektör projelerin çevresel etkilerinin değerlendirildiği bir süreçten geçirilmesi yükümlülüğünü getiren yönerge (85/337/EEC-97/11/EC)

3.Raporlama: Çevre ile ilgili belirli yönergelerin uygulanmasına yönelik raporlamaları standart ve rasyonel hale getiren yönerge (91/692/EEC)

4.Avrupa Çevre Ajansı: Sürdürülebilir Kalkınmayı desteklemek, çevre konusunda önemli ve ölçülebilir iyileştirmelerin gerçekleştirilmesine destek sağlamak için politika oluşturan taraflara ve kamuya çevre ile ilgili konularda güvenilir ve karşılaştırılabilir bilgi sağlamak üzere Avrupa Çevre Ajansı'nın kurulmasına ilişkin yönetmelik. (EEC/1210/90- Regulation (EC) No 933/1999- Regulation (EC) No 1641/2003)

5.LIFE: Avrupa Topluluğu'nun çevre politikaları ve kanunlarının geliştirilmesi, uygulanması ve güncellenmesine katkı sağlamak amacıyla LIFE mali aracının oluşturulması yönetmeliği (EEC/1973/92)

B. Dikey Mevzuat:

1. Hava Kalitesi

- a. Hava Kalitesi Çerçeve Yönergesi ve Kardeş Direktifler
- b. Sabit Kaynaklardan Oluşan Emisyonlar
- c. Hareketli Kaynaklar
- d. Ürün Kontrolü

2. Atık Yönetimi:

- a. Atıklara İlişkin Çerçeve Yönergesi
- b. Zehirli Atıklar
- c. Tüketim Mallarından Oluşan Atıklar
- d. Spesifik faaliyetler sonucu oluşan atıklar
- e. Radyoaktif atıklar

3. Su Kalitesi

- a. Çerçeve Yönergesi
- b. Spesifik sular
- c. Marin kirliliği
- d. Bölgesel sular
- e. Deşarj

4. Doğanın Korunması

- a. Doğal kaynakların yönetimi
 - b. Fauna ve flora
 - c. Ormanlar
 - d. Genetiği değiştirilmiş organizmalar
 - e. İklim değişikliği
 - f. Zirai ürünler
- 5. Sanayi Kirliliği Denetim ve Risk Yönetimi**
 - 6. Kimyasallar ve Genetiğinde Değişim Yapılmış Organizmalar**
 - 7. Araç ve Makinelerin Neden Olduğu Gürültü**
 - 8. Nükleer Güvenlik ve Radyasyondan Korunma**

II.1.1.4. Hava Kalitesi

Hava Kalitesi Çerçeve Yönergesi (2008/50/EC)

21 Mayıs 2008’de kabul edilen bu yeni Yönerge şu unsurları içermektedir:

- 4. Kardeş Yönerge hariç mevcut yönetmeliğin çoğunluğunun geçerli hava kalitesi hedeflerinde değişiklik yapılmadan tek bir Yönerge şeklinde birleştirilmesi. Bu, Hava Kalitesi Çerçeve Yönergesini (96/62/EC), 1-3 Kardeş Yönergeleri (1999/30/EC, 2000/69/EC, 2002/3/EC) ve Bilgi Paylaşımına ilişkin Yönergesini (97/101/EC) kapsamaktadır.
- Küçük partiküller için sınır değerlerine ilişkin yeni hava kalitesi hedefleri ve salınımı ile ilgili hedefler
- Sınır değerlere uygunluğu değerlendirmede doğal kaynakların kirliliğinin azaltılması
- Sınır değerlere uyum sağlamak üzere belirlenen zaman aralığı için, koşullara ve Avrupa Komisyonu’nun değerlendirmesine göre 3 yıldan 5 yıla kadar uzatma olanağı.

Söz konusu Yönergenin amacı;

- İnsan sağlığı ve çevre üzerindeki zararlı etkileri önlemek veya azaltmak üzere ortam hava kalitesi için hedefler tanımlamak ve belirlemek,
- Üye Devletlerin ortam hava kalitesini ortak yöntem ve kriterleri temel alarak değerlendirmek,

- Hava kirliliği ile mücadelede yardımcı olması; ulusal ve Topluluk önlemleri sonucu ortaya çıkan iyileşmelerin ve uzun dönem trendlerin gözlenmesi amacıyla hava kalitesine ilişkin bilgi toplaması
- Hava kalitesine ilişkin bu bilginin kamuya açık olmasının sağlanması
- Hava kalitesinin korunması ve aksi durumlarda iyileştirilmesi
- Hava kirliliğinin azaltılması sürecinde Üye Devletler arasında işbirliğinin teşvik edilmesi.

Bu yeni Yönergenin benimsenmesi için Üye Devletlere 2 yıl süre tanınmaktadır.

1) Sabit Kaynaklardan Oluşan Emisyonlar

a) Büyük Yakma Tesisleri (2001/80/EC)

Yönergenin amacı mevcut tesislerden salınan yıllık sülfür dioksit ve nitrojen oksitlerin emisyonlarının azaltılması ve yeni kurulacak tesislerde sülfür dioksit, nitrojen oksit ve toz emisyonları için sınır değerlerinin belirlenmesi ve bunların belirli tarihlere kadar sağlanmasıdır.

Bu doğrultuda mevcut yakma tesisleri yıllık toplam emisyonlarını düşürmek için Yönergenin eklerinde verilen sülfür dioksit ve nitrojen oksitle ilgili değerleri temel alan programlar oluşturmalıdır.

Yeni yakma tesislerinin inşası ve işletilmesine ilişkin izinler ve lisanslar ise Yönergenin eklerinde belirlenen sülfür dioksit, nitrojen oksit ve toz sınır emisyon değerlerine uyumlu olmalıdır.

Üye devletlerin mevcut yakma tesisleri için uygulamaları gereken ulusal emisyon azaltma planları hedefleri, ölçümleri, bunlara ilişkin tarihleri ve denetim mekanizmalarını içermelidir. Emisyonların ölçümünde kullanılacak yöntemler de yine Yönerge eklerinde belirlenmiştir

b) Atık Yakma (2000/76/EC)

Tehlikeli Atık Yakma

Hava, su ve toprağı kirleten maddelerin emisyonuna neden olan ve insan sağlığını olumsuz şekilde etkileyen atıkların yakılmasına ilişkin olan Yönergenin amacı atıkların yakılması ile ilgili yasal sistemi oluşturan Yönergelerdeki (89/369/EEC ve 89/429/EEC) boşlukları doldurmaktır.

Bu Yönerge ile tehlikeli olmayan kentsel atıkların yanı sıra mevcut Yönergelerin kapsamadığı tehlikeli ve kentsel olmayan atıklar (kanalizasyon atıkları, hastane atıkları) ve tehlikeli atıkları da kapsama alınmıştır. Bununla birlikte Yönerge yakma prosesinden kaynaklanan emisyonların izlenmesi ile ilgili teknik sürecin de mevcut yasal sisteme dahil edilmesini hedeflemektedir.

Söz konusu Yönerge ayrıca atık yakma tesislerinin yanı sıra (başlıca amacı enerji veya ürün üretimi olan, atıkları yakıt olarak kullanan) ortak yakma tesislerini de kapsamaktadır. Bu doğrultuda tüm yakma ve ortak yakma tesisleri yetkilendirilmiş olmalı, işlem görecektehlikeli ve tehlikeli olmayan atıkların sınıflarını ve miktarlarını, tesisin yakma kapasitesini, örnekleme ve ölçüm prosedürlerini belirtmelidir. Yakma tesisi emisyonlarına ait sınır değerler Yönerge eklerinde belirlenmektedir.

c) Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü – IPPC (96/61/EC) (2003/35/EC – çevre ile ilgili belirli plan ve programların oluşturulmasına kamunun katılmasının sağlanmasına ilişkin – ve 2003/87/EC – sera gazı emisyonları için bir planın oluşturulmasına ilişkin – Yönergeleri ve 1882/2003 ve 166/2006 No’lu Yönetmeliklerle revize edilmiştir.)

IPCC Yönergesinin amacı yüksek kirlilik potansiyeli olan endüstriyel ve tarımsal faaliyetlerin belirli çevresel koşulları sağlaması karşılığında izne sahip olmalarını ve böylece şirketlerin yol açtıkları kirliliği önlemek ve azaltmak için sorumluluk taşımalarını sağlamaktır. Yüksek oranda kirliliğe yol açan yeni veya mevcut endüstriyel ve tarımsal faaliyetler Yönerge eklerinde belirlenmektedir.

Yönergeye göre endüstriyel veya tarımsal bir faaliyete ilişkin izin almak belirli temel yükümlülükleri karşılamakla mümkün olmaktadır. Bunlar;

- Tüm uygun kirlilik önleme ölçütlerinin kullanımı,
- Büyük ölçekli kirliliklerin önlenmesi,
- Atıkların en az kirlletici yollarla önlenmesi, geri kazanılması veya bertaraf edilmesi,
- Enerjinin verimli kullanılması,
- Kazaların önlenmesi ve hasarların sınırlandırılması,
- Faaliyet tamamlandığında alanların/şantiyelerin orijinal durumuna geri döndürülmesi.

Bunlarla birlikte faaliyete verilecek iznin içermesi gereken spesifik gereklilikler bulunmaktadır. Bunlar;

- Kirletici maddeler için sınır emisyon değerleri
- Gerekli tüm toprak, su ve hava koruma önlemleri
- Atık yönetimi önlemleri
- İstisnai durumlar (sızıntı, arıza, sürekli veya geçici kesintiler vs.) için önlemler
- Uzun mesafeli veya sınır ötesi kirliliğin minimize edilmesi
- Tüm diğer önlemler.

d) Uçucu Organik Bileşenler – VOC – Solventler

Petrolün depolanması ve dağıtımından kaynaklanan uçucu organik bileşenlerin emisyonunun kontrolü (94/63/EC)

(1882/2003 No'lu Yönetmelikle revize edilmiştir.)

Yönerge petrolün depolanması, yüklenmesi ve taşınmasında sırasındaki işlemleri, kullanılan araçları ve tankerleri kapsamakta ve;

- Terminallerdeki depolama tesislerinin,
- Terminallerdeki mobil konteynırların yüklenmesi ve boşaltılmasında kullanılan ekipmanın,
- Mobil konteynırların,
- İstasyonlardaki depolama tesislerine yüklemede kullanılan ekipmanın, tasarlanması ve kullanımı için teknik özellikler gerektirmektedir.

e) Belirli endüstriyel faaliyetlerden kaynaklanan uçucu organik bileşenlerin emisyonlarının sınırlandırılması (1999/13/EC)

(1882/2003 No'lu Yönetmelik ve 2004/42/EC Yönergesi ile revize edilmiştir.)

Yönerge hareketsiz ticari ve endüstriyel kaynaklardaki organik çözücülerin emisyonlarını, dolayısıyla Auto-oil programını ve 94/63/EC Yönergesini kapsamaktadır.

Uçucu organik bileşenlerin kullanıldığı ve Yönergenin kapsama aldığı endüstri kolları Yönerge eklerinde belirlenmektedir.

İlgili endüstri işletmecileri belirlenen emisyon sınırlarını sağlamada aşağıdaki yolları kullanabilmektedir;

- Emisyon sınır değerleri ve kaçak emisyon değeri veya toplam emisyon sınır değerlerine uygunluk amacıyla emisyonların dūřurölmesine yönelik ekipmanların kullanılması,
- Eşdeğer emisyon değerlerine ulaşmak için bir emisyon azaltma planının kabul edilmesi.

Üye devletler Yönergenin eklerinde belirtilen faaliyetlerden kaynaklanan emisyonu azaltmak için ulusal planlar belirleyebilmekte ve uygulayabilmektedirler. Bunların yanı sıra Komisyon üye devletler arasında ilgili konuda bilgi akışını sağlamakla yükümlüdür.

2) Hareketli Kaynaklar

a) Benzinlerin Kükürt içeriği (93/12/EEC)

(98/70/EC, 1999/32/EC ve 2005/33/EC Yönergeleri ile revize edilmiştir)

Yönerge Avrupa Birliği'nde asitleşmenin ve partikül oluşumunun nedenlerinden biri olarak kabul edilen, ekosisteme, biyolojik çeşitliliğe ve insan sağlığına zarar veren etkenlerden biri olan sülfür dioksit emisyonlarıyla mücadeleyi amaçlamaktadır.

1999/32/EC Yönergesi yasanın kapsamını sülfür dioksit emisyonlarının petrolde elde edilen ve deniz aşırı çalışan gemilerde kullanılan belirli sıvı yakıtları kapsayacak şekilde azaltılması için genişletmiştir. Daha sonra kabul edilen 2005/33/EC Yönergesi bu Yönergeyi üye devletlere ait sularda çalışan gemilerde kullanılan, petrolde elde edilen tüm sıvı yakıtları içine alacak şekilde genişletmiştir.

b) Dizel Motorlar (98/70/EC)

Söz konusu Yönerge, motorlu taşıtlardan kaynaklanan kirliliğe ilişkin 94/12/EC Yönergesi ile belirlenen hedef değerlerin 2000 yılı itibariyle motorlu taşıtlardan kaynaklanan kirlletici emisyonlarının da dūřurölmesi de kapsayacak şekilde değiştirmektedir. Bu Yönerge benzin ve dizel yakıtla çalışan motorların yakıtları için uygulanacak çevresel koşullar belirlemektedir.

c) Motorlu Araçlar (70/220/EC)

Yönerge motorlu taşıtlardan kaynaklanan emisyonların yarattığı hava kirliliğine karşı alınacak önlemlere ilişkin yasal çerçeveyi belirlemektedir. Bu Yönerge ve günümüze kadar bu Yönergede değişiklik yapmak üzere kabul edilmiş olan 21 Yönerge pozitif ateşlemeli veya sıkıştırma ateşlemeli motoru olan araçları kapsamakta; benzin

ve dizel motorlardan kaynaklanan karbon monoksit, yanmamış hidrokarbon, nitrojen oksit ve partikül kirletici emisyonları için farklı sınır değerler belirlemektedir.

3) Hava Kalitesi Kardeş Direktifleri

a) Kardeş Yönerge 1: Ortam havasındaki sülfür dioksit, nitrojen dioksit ve nitrojen oksitleri, partikül madde ve kurşun (1999/30/EC)

Söz konusu Yönergenin amacı ortam havasının kalitesini iyileştirmek veya korumak üzere sülfür dioksit, nitrojen dioksit ve nitrojen oksitler, partikül madde ve kurşun konsantrasyonları için sınır değerleri ve bunun yanında havadaki sülfür dioksit ve nitrojen oksit konsantrasyonları için uyarı eşikleri belirlemektir. Bu doğrultuda üye devletler sülfür dioksit, nitrojen dioksit ve nitrojen oksitler, partikül madde ve kurşuna ilişkin Yönerge eklerinde verilen değerleri sağlamla yükümlüdür.

Yönerge aynı zamanda sülfür dioksit, nitrojen dioksit ve nitrojen oksitleri, partikül madde ve kurşun konsantrasyonlarını değerlendirmek için ortak yöntem ve kriterler oluşturmaktadır.

Ayrıca Yönerge gereği Üye Devletler söz konusu maddelerin konsantrasyonlarına ait güncel bilginin kamu ve ilgililer tarafından ulaşılabilir olmasını sağlamla yükümlüdür. Sağlanan bilgi açık, erişilebilir ve anlaşılır olmalıdır.

Yönerge daha önceki tarihlere ait şu Yönergeleri feshetmiştir;

- Sülfür dioksit ve asılı partiküllerin sınır ve rehber değerlerine ilişkin Yönerge 80/779/EEC.
- Kurşunun sınır değerlerine ilişkin Yönerge 82/884/EEC.
- Nitrojen dioksit için hava kalitesi standartlarına ilişkin Yönerge 85/203/EEC.

Söz konusu Yönerge 2001/744/EC Kararı ile revize edilmiştir.

b) Kardeş Yönerge 2: Ortam havasındaki benzen ve karbon monoksit için sınır değerler (2000/69/EC)

Yönergenin amacı;

- İnsan sağlığı ve çevre üzerinde zararlı etkilerini önlemek ve azaltmak için benzen ve karbon monoksit konsantrasyonları için sınır değerler belirlemek;

- Ortak yöntemler ve kriterleri temel alarak benzen ve karbon monoksit konsantrasyonlarını saptamak;
- Benzen ve karbon monoksit konsantrasyonlarına ilişkin bilgi derlemek ve bu bilginin erişilebilir olmasını sağlamak;
- Benzen ve karbon monoksit ilişkili olarak ortam hava kalitesini korumaktır.

c) Kardeş Yönerge 3: Ortam havasındaki ozon (2002/3/EC)

Söz konusu Yönergenin amacı;

- Belirlenmiş olan zaman aralığında (2010'a kadar) karşılanmak üzere ortam havasındaki ozona ilişkin Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği yeni rehber değerler ve ara hedef değerlere eşdeğer uzun dönem hedefler oluşturmak;
- Üye Devletlerin ortam havasındaki ozon ve gerekli olduğunda ozon öncülü nitrojen oksitler ve uçucu organik bileşenlerin konsantrasyonlarını değerlendirmede ortak yöntem ve kriterler kullanmasını sağlamak;
- Ozon seviyelerine ilişkin bilginin toplanmasını ve erişilebilir olmasını sağlamak;
- Ozona ilişkin olarak ortam havasının kalitesinin korunmasını sağlamak;
- Üye Devletler arasında ozon seviyelerini düşürme, ortak ölçütler kullanmaları ve bu ölçütlerde anlaşmaya varılması için işbirliğini teşvik etmektir.

d) Kardeş Yönerge 4: Ortam havasındaki arsenik, kadmiyum, nikel ve polisiklik aromatik hidrokarbonlar (2004/107/EC)

Yönergenin amacı;

- Ortam havasındaki arsenik, kadmiyum, nikel ve polisiklik aromatik hidrokarbonların konsantrasyonlarına ilişkin hedef değerler belirlemek;
- Bu maddelerle ilişkili olarak hava kalitesinin korunmasını sağlamak;
- Bu maddelerin konsantrasyonlarının belirlenmesi ve yanı sıra bu maddelerin birikimi için ortak yöntem ve kriterler saptamak;
- Bu maddelerle ilgili bilginin derlenmesi ve erişilebilir olmasını sağlamaktır.

4) Ürün Kontrolü

a) Benzinlerin Kurşun içeriği (98/70/EC)

(2000/71/EC, 2003/17/EC Yönergeleri ve 1882/2003 Yönetmeliği ile revize edilmiştir.)

Söz konusu Yönerge benzin ve dizel yakıtların kalitesine ilişkin olup 93/12/EEC Yönergesini değiştirmekte, 2000 yılı itibariyle motorlu araçlardan kaynaklanan kirletici emisyonlarının düşürüleceği hedef değerlere ilişkin 94/12/EC Yönergesini karşılamakta ve benzin ve dizel yakıtla çalışan motorların yakıtları için uygulanacak çevresel koşullar belirlemektedir.

Bunların yanı sıra Yönergenin amaçları;

- 2000 yılı itibariyle kurşunlu benzin pazardan kalkacak,
- Kurşunsuz benzin ve dizel yakıtların çevresel kalitesi ile ilgili iyileştirmeler sağlanacak,
- Üye devletler kendi bölgelerinde pazarlanan yakıtlar için çevreyi ve halk sağlığını korumak üzere daha sıkı standartlar benimseyebilir,
- Üye devletler yakıtlarla ilgili çevresel koşullara uygunluklarını Yönergede belirtilen analitik yöntemleri kullanarak denetlemek durumundadır,

Bu Yönerge 85/210/EEC, 85/536/EEC ve 87/441/EEC Yönergelerini feshetmektedir.

b) Ozon tabakasına zarar veren maddeler (2037/2000 Yönetmeliği)

Söz konusu Yönetmelik ozon tabakasını incelten maddelere ilişkin 3093/94 No'lu Yönetmeliği kabul edildiği tarihten itibaren gerçekleşen teknik gelişmelere göre revize etmektedir. Yönetmelik şunları kapsamaktadır;

- Ozon tabakasını incelten maddelerin ve bunları içeren ürünlerin veya ekipmanların üretimi, satışı, kullanımı, geri kazanımı
- Bu maddelerle ilgili raporlanan bilgi
- Denetim ve cezalar
- Yeni maddeler.

c) Sıvı yakıtların Kükürt içeriği (93/12/EC)

(98/70/EC, 1999/32/EC ve 2005/33/EC Yönergeleri ile revize edilmiştir)

Yönerge Avrupa Birliği'nde asitleşmenin ve partikül oluşumunun nedenlerinden biri olarak kabul edilen, ekosisteme, biyolojik çeşitliliğe ve insan sağlığına zarar veren etkenlerden biri olan sülfür dioksit emisyonlarıyla mücadeleyi amaçlamaktadır.

1999/32/EC Yönergesi yasanın kapsamını sülfür dioksit emisyonlarının petrolden elde edilen ve deniz aşırı çalışan gemilerde kullanılan belirli sıvı yakıtları kapsayacak şekilde azaltılması için genişletmiştir. Daha sonra kabul edilen 2005/33/EC Yönergesi

bu Yönergeyi üye devletlere ait sularda çalışan gemilerde kullanılan, petrolden elde edilen tüm sıvı yakıtları içine alacak şekilde genişletmiştir.

II.1.2. Türkiye Çevre Mevzuatı

II.1.2.1. Türkiye Çevre Mevzuatının Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde 1930'lu yıllardan bu yana uygulanmakta olan mevzuatın bir bölümü doğrudan doğruya çevre ile ilgili, bir bölümü ise dolaylı olarak çevreye düzenlemeler getirmektedir. Çevre ile ilgili kurumsal yapı tarihi süreci içerisinde aşağıda incelenmiştir. Anayasasının 56. Maddesinde “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir” denilmekte ve çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir” hükmünü getirmektedir. 1983 yılında 2872 Sayılı Çevre Kanunu çıkarılmış, 1991 yılında ise Çevre Bakanlığı kurulmuştur. Çevre Kanunu, çevreyle doğrudan ilgili olarak hazırlanmış olan bir dizi yasal düzenlemenin başında gelmektedir. Bu yasanın çağdaş bir çevre koruma ilkesi olan “kirleten öder” ölçüsünü benimsemiş olması en büyük kirletici olan devlete düşen sorumlulukları da arttırmıştır. Çevre Kanunu'nda yer alan temel ilkeler; çevrenin korunması konusunda devlet yanında vatandaşın da sorumluluk taşıdığı, çevre korunması ve kirliliğine ilişkin karar ve önlemlerin tespit ve uygulamasından bunların kalkınma çalışmalarına olan etkileri dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğidir.

Türkiye, 1982 yılından itibaren, çevre sorunlarına eğilmek üzere çeşitli mekanizmaların oluşturulmasında büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Ülkemizde çevre ile ilgili kurumsal yapı oluşturma çabaları 1970'li yıllarda başlamıştır. Bu dönemde, çevre konusunda yetkili kamu kuruluşları ve yerel yönetimler arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla ilk olarak bir “**Çevre Sorunları Koordinasyon Kurulu**” oluşturulmuştur. 1978 yılında ise çevrenin korunmasına yönelik temel politikaların belirlenmesi, konuyla ilgili plan ve projelerin hazırlanması, bunların uygulanmasında ilgili bakanlık ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanması amacıyla “Başbakanlığa bağlı ”**Çevre Müsteşarlığı**” kurulmuştur.

8 Haziran 1984 tarihli ve 222 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Çevre Müsteşarlığı kaldırılarak Başbakanlığa bağlı, tüzel kişiliği haiz, katma bütçeli bir kuruluş olarak “**Çevre Genel Müdürlüğü**” kurulmuştur. 29.10.1989 tarihinde ise Çevre Genel Müdürlüğü tekrar Çevre Müsteşarlığı'na dönüştürülmüştür. Bu Kanun Hükmünde Kararnamede Çevre Müsteşarlığı oldukça geniş yetkilerle donatılmıştır.

Bunlar çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için prensip, politika ve program belirlemek; ülke çevre master planını hazırlamak; çevrenin korunması ve geliştirilmesi için araştırmalar yapmak; çevre standartlarını belirlemek; çevrenin korunması ile ilgili çeşitli kuruluşlar ve yerel yönetimler arasında koordinasyonu sağlamak; gönüllü kuruluşları desteklemek ve yönlendirmek; çevreye yönelik eğitim programları uygulamak ve çevre bilincini yaymak şeklinde özetlenebilir.

Çevre Müsteşarlığı'nın diğer kurum ve kuruluşları bu konuda koordine edebilecek yapıda bir üst birim konumunda bulunduğu bu dönemde, çevre ile ilgili diğer bir kurum olarak 19 Ekim 1989 tarihli ve 383 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Başbakanlığa bağlı, tüzel kişiliği haiz **Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı** kurulmuştur. Çevre Kanunu'nun 9. Maddesine göre Bakanlar Kurulu'nca Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilen ve edilecek yerlerde çevre değerlerini korumak ve mevcut çevre sorunlarını gidermek için tüm tedbirleri almak, bu alanların koruma ve kullanım esaslarını belirlemek, imar planlarını yapmak, mevcut her ölçekteki plan ve plan kararlarını revize etmek ve reysen onaylamak, kurumun kuruluş amaçları arasında yer almıştır.

21 Ağustos 1991 tarihli ve 443 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Çevre Müsteşarlığı daha etkili bir kurumsal yapı oluşturmak isteğiyle Çevre Bakanlığına dönüştürülmüştür. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı ve Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Çevre Bakanlığına bağlanmıştır. Ancak daha sonra Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Çevre Bakanlığından ayrılarak yeniden Başbakanlığa bağlanmıştır.

443 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi, ve çevrenin iyileştirilmesi için prensip ve politikalar belirlemek, arazi kullanım kararlarına uygun olarak tespit edilen alanlarda; koruma ve kullanım esaslarını saptamak, ekonomik kararlarla ekolojik kararların bir arada düşünülmesine imkan veren rasyonel doğal kaynak kullanımı sağlamak üzere çevre düzeni planlarını hazırlamak; ülke şartlarına uygun olan teknolojiyi ve çevre standartlarını belirlemek; çevresel etki değerlendirmesi çalışmasını yürütmek; çevre konusunda görev verilmiş özel ve kamu kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyon sağlamak; çevre uygulamalarına etkinlik kazandırmak için sürekli bir eğitim programı uygulamak, Çevre Bakanlığının başlıca görevleri arasında sayılmıştır.

4856 Sayılı “Çevre ve Orman Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun” ile Çevre ve Orman Bakanlıkları birleştirilmiş ve birleşme ile ilgili bu kanun 08.05.2003 tarih ve 25102 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Kanunda Çevre ve Orman Bakanlığı’nın kuruluş amaçları; Çevrenin korunması ve iyileştirilmesi, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun ve verimli şekilde kullanılması ve korunması, ülkenin doğal bitki ve hayvan varlığı ile doğal zenginliklerinin korunması ve geliştirilmesi, her türlü çevre kirliliğinin önlenmesi, ormanların korunması, geliştirilmesi ve orman alanlarının genişletilmesi, ormanların içinde ve bitişiğinde yaşayan köylülerin kalkındırılması ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması, orman ürünlerine olan ihtiyacın karşılanması ve orman ürünleri sanayinin geliştirilmesi şeklinde belirtilmiştir.

II.1.2.2. Türkiye’de Hava Kalitesinin Korunmasına İlişkin Yürütülen Çalışmalar ve Alınan Önlemler

Çevre sağlığıyla ilgili ilk yönetmelik 1930’da hazırlanmıştır. İzleyen yıllarda, Ankara’daki hava kirliliği sorunu çeşitli hükümet programlarında ele alınıp tartışılmıştır. 1961’de ilk kez Sağlık Bakanlığı Ankara’da iki farklı noktada SO₂ ve duman ölçümüne başlamıştır. Çevre Yasası 1983 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yasanın temel amacı, çevre ve doğal kaynakları korumak ve geliştirmektir. Bunu Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği (HKKY) izlemiştir. Hava kalitesinin korunması ve kirliliğinin kontrol altına alınmasına ilişkin düzenlemeler 2 Kasım 1986 tarih ve 19269 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği ile getirilmiştir.

Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliğinin amacı; her türlü faaliyet sonucu atmosfere yayılan is, duman, toz, gaz, buhar ve aerosol halindeki emisyonları kontrol altına almak, insanı ve çevresini hava alıcı ortamındaki kirlenmelerden doğacak tehlikelerden korumak, hava kirlenmeleri sebebiyle çevrede ortaya çıkan umuma ve komşuluk münasebetlerine önemli zararlar veren olumsuz etkileri gidermek ve bu etkilerin ortaya çıkmamasını sağlamaktır. 1986 yılından beri yürürlükte olan mevzuatta hava kirliliği kaynakları olan ısınmadan ve motorlu kara taşıtlarından kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi amacıyla yönetmelikler yayınlanarak katı ve sıvı (fuel-oil, benzin ve motorin) yakıtların özellikleri belirlenmiştir.

Yine bu yönetmelikte kükürt dioksit (SO₂) ve partikül madde (PM₁₀) parametreleri için uzun ve kısa vadeli sınır değerleri ile kış sezonu ortalamaları ve

hedef sınır değerleri belirlenmiştir. Hava kirliliğinin çok hızlı artış gösterdiği durumlar için uyarı kademeleri belirlenmiştir.

HKKY, hava kirliliğine karşı acil önlem almak için uyarı kademeleri oluşturmuştur. Ölçülen değerler ve meteorolojik koşullara göre, gerekli önlemlerin yerel yöneticiler tarafından belirlenmesi ve alınması kararlaştırılmıştır. Hava kirliliğinin toplum, özellikle de çocuklar ve yaşlılar gibi hassas yaş grupları üzerindeki yan etkilerini asgariye indirilmesi için, binaların kalorifer yanma saatlerinin düzenlenmesi, trafikte motorlu arauların etkinliklerinin sınırlandırılması, egzoz muayenesi ile kontrol gibi tedbirler alınmaktadır.

Hava kirliliğine neden olan kirletici kaynaklar dikkate alınarak 2003 yılından itibaren hava kalitesinin korunması amacıyla yönetmelikler çıkarılmıştır. Bu yönetmelikler aşağıda tarih ve sayısı yer alan resmi gazetelerde yayımlanmıştır.

- Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (R.G:13.01.2005, No: 25699)
- Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (R.G:17.03.2005, No:25758)
- Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (R.G: 14.05.2007, No: 26522)
- Trafikte Seyreden Motorlu Kara Taşıtlarından Kaynaklanan Egzoz Gazı Emisyonlarının Kontrolüne Dair Yönetmelik (R.G:08.07.2005, No:25869)
- Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliği (R.G:11.06.2004, No: 25489)
- Endüstri Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (R.G:22.07.2006, No:26236) dir.

a. Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin nlenmesine Yönelik Tedbirler

Hava kirliliği kaynaklarında önemli bir paya sahip olan ısınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin kontrolüne yönelik olarak 13 Ocak 2005 tarih ve 25699 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği” nin amacı; konut, toplu konut, kooperatif, site, okul, niversite, hastane, resmi daireler, işyerleri, sosyal dinlenme tesisleri, sanayi ve benzeri yerlerde ısınma amaçlı kullanılan yakma tesislerinden kaynaklanan is, duman, toz, gaz, buhar ve aerosol halinde dış havaya atılan kirleticilerin hava kalitesi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak ve denetlemektir.

Bu amaç doğrultusunda yönetmelikle, ısınma amaçlı katı, sıvı ve gaz yakıtların özellikleri ve bu yakıtların kullanıldığı yakma tesislerinin bacalarından çıkacak emisyonların sınır değerleri belirlenmiştir. Ayrıca, hem yakma tesisinin (soba, kombi, kazan vb.) üretimi ve satışından önce yönetmelikle belirlenen emisyon standartlarını sağladığına dair yetkili merciden tip emisyon belgesi alma zorunluluğu hem de yakma tesislerinin kullanıldığı mekânlarda da her yıl emisyonlarının ölçülerek yıllık olarak Çevre ve Orman Bakanlığına bildirilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

İllerdeki hava kirliliği ölçümlerinin çoğu, SO₂ ve PM₁₀ parametreleri için 2005 yılına kadar Refik Saydam Hıfzısıhha Merkezi tarafından yarı otomatik cihazlarla yapılmıştır. Çevre ve Orman Bakanlığınca, daha sağlıklı hava kirliliği ölçüm sonuçlarının sağlanması için en kirli illerden başlamak üzere 2007 yılında tam otomatik ölçüm istasyonu kurulması çalışmaları tamamlanmıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından yarı otomatik ölçüm cihazı ile illerde/ilçelerden yapılan ölçümler ile Çevre ve Orman Bakanlığınca kurulan tam otomatik Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonlarından elde edilen yıllık ve kış sezonu (Ekim-Mart) ortalamaları Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliğindeki değerlerle karşılaştırılmak suretiyle Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü (IKHKK) Yönetmeliğinin 28. maddesine göre illerin kirlilik grubu ve kullanılacak yakıt özellikleri belirlenerek, bu yönetmelikte belirlenen amaçlara ulaşmak için uyulması gereken hususlar tüm illere Çevre ve Orman Bakanlığınca genelge ile bildirilmektedir.

“Kış Sezonu Ortalama Sınır Değerleri” hatta “Hedef Sınır Değerleri”nin altında gerçekleşmesi, kış sezonunda hava kirliliği probleminin yaşanmaması ve toplum ve çevre sağlığının etkilenmemesi için;

1. Yakıtlar,
2. Yakma Sistemleri,
3. Motorlu Taşıtlar,
4. Sanayi Tesisleri,
5. Isı Yalıtımı ve Enerji Verimliliği,
6. Alternatif Enerji Kaynaklarının Kullanımı,
7. Sıcaklık Şartları ve Yakma Saatleri,
8. Halkın Bilgilendirilmesi,
9. Yetki Devri,
10. Yaptırımlar

başlıkları altında verilen ayrıntılı hususlara uyulması gerektiği her yıl Çevre ve Orman Bakanlığınca Valiliklere gönderilen genelge ile duyurulmakta ve önlemlerin alınması istenilmektedir.

b. Trafikten Kaynaklanan Hava Kirliliğini Önleme Çalışmaları

Motorlu araçların yol açtıkları kirlenmenin önlenmesi amacıyla tatbik edilmesi gereken önlem ve yaptırımların tanımlandığı ilk tebliğ 1992 yılında yürürlüğe girmiş ve Türkiye’de ilk defa egzoz emisyon kontrol ve denetimleri başlatılmıştır.

Çevre Mevzuatının AB Mevzuatına uyum çalışmaları kapsamında Avrupa Birliğinin Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi (96/96/EC) dikkate alınarak hazırlanan “Trafikte Seyreden Motorlu Kara Taşıtlarından Kaynaklanan Egzoz Gazı Emisyonlarının Kontrolüne Dair Yönetmelik” AB uygulamaları ve Ulaştırma Bakanlığının “Araç Muayene İstasyonlarının Açılması ve İşletilmesi ve Araç Muayenesi Hakkında Yönetmelik” paralelinde hazırlanmış ve 08.07.2005 tarih ve 25869 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Bu Yönetmeliğin amacı, trafikte seyreden motorlu kara taşıtlarından kaynaklanan egzoz gazlarının neden olduğu hava kirliliğinden ve tehlikelerinden, canlıları ve çevreyi korumak amacıyla egzoz gazı kirleticilerinin azaltılmasını sağlamak ve ölçümler yaparak kontrol etmek üzere gerekli usul ve esasları belirlemektir.

İlgili Yönetmeliğin 5 inci maddesindeki “TS 12047 Yetkili Servisler-Motorlu Araçlar için Kurallar Standardını sağlayan sabit istasyonlara veya TS-EN 45004 Çeşitli Tipteki Muayene Kuruluşlarının Çalıştırılmaları için Genel Kriterler Standardını sağlayan araç muayene istasyonlarına Çevre ve Orman Bakanlığınca düzenlenmiş egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi verilir” hükmü çerçevesinde 27.03.2007 tarihi itibariyle TS 12047 standardını sağlayan 343 adet egzoz emisyon ölçüm istasyonuna “Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi” düzenlenmiştir. Ayrıca, Çevre ve Orman Bakanlığınca tüm illere gönderilen Hava Kirliliğinin Kontrolü ve Önlenmesine dair 2007/8 sayılı Genelgede; konutlar ve endüstri gibi sabit emisyon kaynaklarından ileri gelen hava kirliliğinin yanı sıra motorlu taşıtlardan kaynaklanan (otomobil, minibüs, ağır vasıta) egzoz kirliliğinin de özellikle nüfus ve trafiğin yoğun olduğu büyük kent merkezlerinde önemli bir sorun olduğu belirtilerek, bu bağlamda,

- Trafikte Seyreden Motorlu Kara Taşıtlarından Kaynaklanan Egzoz Gazı

Emisyonlarının Kontrolüne Dair Yönetmelik kapsamındaki taşıtlarda egzoz gazlarının kontrolü için gerekli denetimlerin yapılması,

- Çevre ve Orman Bakanlığınca “Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi” verilmiş olan egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonlarının denetlenerek, Yetkili Servis Belgesi ve TSE Hizmet Yeri Yeterlilik Belgesinin geçerlilik tarihlerinin takip edilmesi, söz konusu belgelerin geçerlilik sürelerinin bitimi tarihinden itibaren, belgelerin yenilenmemesi halinde imzalanan protokolün feshedilerek Çevre ve Orman Bakanlığına bilgi verilmesi,
- 11 Haziran 2004 tarih ve 25489 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliği”ne göre, 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren kurşunlu benzin satışı durdurulmuştur. Bu kapsamda, kurşunsuz benzin kullanılmasının yaygınlaştırılması ve kurşunlu benzin kullanmak zorunda olan araçların ise katkılı kurşunsuz benzin kullanılması konusunda halkın bilgilendirilmesinin sağlanması,
- Mahalli Çevre Kurulu (MÇK) Kararları alınırken gerektiğinde, hava kirliliğinin yoğun olduğu günlerde tek çift plaka uygulamasına gidilerek trafiğin sınırlandırılması, toplu taşıma araçlarının kullanımının desteklenmesi ve belediyelerle işbirliği içinde raylı sistem veya metronun yaygınlaştırılmasının sağlanması, sinyalizasyon sisteminin sabit hızda gidildiği takdirde durmayı önleyecek şekilde düzenlenerek yeşil dalga sisteminin oluşturulması ve bu sayede gereksiz beklemenin ortadan kaldırılarak egzoz emisyonunun en aza indirilmesinin sağlanması, egzoz emisyonlarından en çok zarar görebilecek çocukların oyun alanlarının (park, bahçe vs.) mümkün olduğunca trafiğin yoğun olduğu yerlerden uzakta planlanması ve yapılması talimatlanmıştır.

Bunun yanı sıra, her yıl tüm illere gönderilen ve egzoz emisyon ölçümlerinin kontrolü amacıyla Çevre ve Orman Bakanlığınca hazırlanan genelgede egzoz emisyon ölçüm pulu ve egzoz emisyon ölçüm yetki belgelerinin bedelleri belirlenerek, illerdeki egzoz emisyon ölçüm uygulamaları ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Ayrıca, 1993 yılında Mülga Çevre Bakanlığı ve Türk Otomotiv Sanayini temsilen Otomotiv Sanayi Derneği arasında imzalanan deklarasyon ve uyum programı ile 1995 yılından itibaren öncelikle düşük motor silindir hacimlerinden başlamak üzere Avrupa Topluluğu’nun EURO 93 normlarını sağlayabilen sadece kurşunsuz benzin kullanabilen katalitik konvertörlü otomobil üretimine geçilmiştir. Yıllar itibarıyla diğer motor silindir hacimlerinin de uygulamaya katılmasıyla 2000

yılında program tamamlanmıştır. 01 Ocak 2000 tarihinden itibaren tüm motor silindir hacimlerindeki ithal edilen ve üretilen tüm otomobiller katalitik konvertörlü olarak üretilmektedir. Bilindiği üzere, katalitik konvertör ile teçhiz edilmiş bulunan motorlu taşıtların kurşunsuz benzin kullanma zorunluluğu bulunmaktadır.

c. Benzin ve Motorin Kalitesi İyileştirilmesi Çalışmaları

Motorlu taşıtlardan kaynaklanan egzoz emisyonlarının azaltılmasında kullanılan yakıt kalitesinin iyileştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, motorlu taşıtlarda kullanılan benzin ve motorinin kalitesine ilişkin olarak Avrupa'da 2000 yılından itibaren yürürlüğe giren 98/70/AT sayılı Direktif doğrultusunda hazırlanan "Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliği", 11 Haziran 2004 tarih ve 25489 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğe göre;

- 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren sadece bir yıllık uyum süreci içerisinde piyasada satışta kalmasına müsaade edilen kurşunlu benzindeki kurşun miktarı 0,15 gr/lit ye çekilmiştir.
- 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren kurşunlu benzin kullanımını tamamiyle yasaklanmıştır.
- Yönetmelik yayımı tarihinden itibaren, sadece kurşunlu benzinle çalışan eski teknoloji ile üretilmiş taşıtlar için ise kurşun yerine katkı maddesi olarak potasyum ve mangan katkılı "katkılı kurşunsuz benzin" üretimine geçilmesinin önü açılmıştır.
- 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren kurşunsuz benzindeki kükürt miktarı 50 mg/kg'a, düşürülmüş, 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren ise 10 mg/kg'a düşürülecektir.
- 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren motorinde halen 4000 mg/kg olan kükürt miktarı 50 mg/kg'a düşürülmüştür. 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren ise motorinde kükürt miktarı 10 mg/kg'a düşürülecektir.

d. Endüstri Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğini Önlemeye Yönelik Çalışmalar

Hava kalitesinin korunması amacıyla endüstriden kaynaklanan hava emisyon izinleri, "Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği" nin hükümleri esas alınarak, Mülga Çevre Bakanlığının da görüşü alınarak Sağlık Bakanlığı veya Büyükşehir Belediye Başkanlıkları tarafından verilmiştir.

Bu izinler 2003 yılından itibaren 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun hükümleri gereğince Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından verilmektedir.

Hava kalitesinin korunmasına yönelik yürütülen çalışmalar kapsamında sanayi tesislerinin emisyon izinleri; 2003 ve Kasım 2004 tarihleri arasında “Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği”, daha sonra “Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği”ne göre verilmiştir.

Ülkemizin değişen koşullarına paralel olarak Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği yeniden değerlendirilmiş olup, emisyon izinleri 22.07.2006 tarih ve 26236 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Endüstri Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği” (ETKHKKY) hüküm ve esasları çerçevesinde verilmektedir.

Hava kalitesinin korunması amacıyla endüstriden kaynaklanan hava kirliliği düzeylerini düşürmek için endüstrinin uyması gereken kurallar mevzuatla belirlenmiştir. Bu kurallar çerçevesinde, endüstriyel işletmeler, ETKHKKY’ de yer alan sınır emisyon değerlerine uymak ve emisyon için izin almak zorunluluğundadır. Çevre ve Orman Bakanlığı’nın üzerinde önemle durduğu bir diğer konu, hava kirliliğini, endüstriyle gönüllülük esasına dayanan anlaşmalar imzalayarak sınırlamaya yönelik girişimlerdir. Başta çimento olmak üzere endüstrinin çeşitli mensuplarıyla bu tür anlaşmalar imzalanmıştır. Ancak, buradaki zorluğun, bu tür işletmelerin üretim standartlarını ve teknolojilerini geliştirmeye dönük yatırımlarının yüksek maliyet gerektirmesi olduğu bilinmektedir. İnsan ve çevresini ile hava kalitesini korumak amacıyla hazırlanarak 22.07.2006 tarih ve 26236 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Endüstri Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği”ne göre hava kirliliğinin önlenmesine yönelik alınması öngörülen tedbirler bu yönetmeliğin aşağıdaki 34-35-36-37-38-39-40’nci maddelerinde açıklanmıştır.

Belirli bölgelerin korunması

MADDE 34 – (1) Belirli bölgelerin korunması’nda:

a) Bir bölgedeki tesislerden, ulaşımdan ve ısınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin insan ve çevresi üzerindeki zararlı etkileri normal tedbirlerle ortadan kaldırılamıyorsa bu bölgeler yetkili merci tarafından koruma bölgesi olarak ilan edilebilir.

1) Yetkili merci koruma bölgelerinde:

a) Hareketli ve sabit tesisleri çalıştırmamaya,

b) Sabit tesisleri kurdurmamaya,

c) Hareketli ve sabit tesisleri sadece belirli zamanlarda çalıştırmaya veya bunlardan yüksek işletme teknikleri talep ederek çalıştırmaya,

ç) Tesislerde yakıt kullandırmamaya veya sınırlı olarak kullandırmaya, yetkilidirler.

b) Yetkili merci, kritik meteorolojik şartların mevcut olduğu veya olacağı, hava kirlenmelerinin çok hızlı artış gösterdiği bölgelerde, insan ve çevresi üzerinde meydana gelecek zararlara karşı;

1) Hareketli veya sabit tesisleri sadece belirli zamanlarda çalıştırmaya,

2) Önemli ölçülerde hava kirlenmelerine yol açabilen yakıtların tesislerde kullanılmasını yasaklamaya veya sadece kısıtlamaya yetkilidirler.

c) Hava kirliliğinin çok hızlı artış gösterdiği durumlarda HKKY' de belirlenen uyarı kademeleri uygulanır. Hava kalitesi sınır değerleri aşılarak, hava kirliliği HKKY' de belirtilen değerlere ulaştığında, bölge özelliklerine göre alınacak tedbirler Valiliklerce tebliğ halinde yayımlanır.

Valilikler tarafından bu tebliğler belirlenirken Bakanlık görüşü alınır.

(ç) Her kademe için alınacak tedbirler düzenlenirken meteorolojik veriler göz önüne alınır. Sis, enverziyon, durgun meteorolojik şartlar ve izotermal durumlarda bir sonraki kademenin tedbirleri veya ilave tedbirler uygulanabilir. Nisbi nem miktarının % 90'ın üzerine çıkması halinde uyarı kademelerinin belirlenmesinde HKKY' de verilen kirlilik derecelerinin % 10 eksiği esas alınır.

Yakıt ve hammadde sınırlaması

MADDE 35 - (1) Yetkili merci, hava kirliliğinin ciddi boyutlara eriştiği zamanlarda ve bölgelerde, yakıt ve hammaddesi değiştirilebilen tesislerde hava kirliliğinin azaltılması amacıyla uygun evsafa yakıt veya hammadde kullanılmasını belirleyebilir.

Kaza sonucu emisyon

MADDE 36 - (1) Bir tesisten ihmal sonucu veya ihmale dayalı gereken tedbirlerin alınmaması sonucu normal çalışmasında öngörülenden fazla ve hava kirliliğine yol açacak ekilde emisyon yayılırsa veya özel, sakıncalı kimyasal maddeler ortama atılırsa, tesisi çalıştıran, emisyonun en kısa sürede normal seviyeye

inmesi için gerekeni yapar. Yetkili merci, kaza sonucu çıkan emisyonun normal seviyeye indirilmesi için tesisin sahibine veya işletmecisine gerekli tedbirleri almasını ister. Bu durumda Çevre Kanununda belirtilen yaptırımlar uygulanır.

Yakıt özellikleri

MADDE 37 - (1) Hava kirliliğinin azaltılması amacıyla sanayi tesislerinde kullanılacak olan katı, sıvı ve gaz yakıtların özellikleri Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından ilgili kamu kurum ve kuruluşların görüşleri de alınarak belirlenir.

(2) Katı yakıtlar ithal ediliyorsa ithal işlemleri, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yayımlanan Dış Ticaret Standardizasyon Tebliği kapsamında ve ithal izni veren yetkili merci tarafından belirlenen hususlar çerçevesinde yapılır.

(3) İthal yakıtı kullanan kuruluş ithalat iznine ilişkin belgenin bir kopyasını muhafaza eder denetimlerde yetkili merci tarafından istenmesi halinde ibra eder.

(4) İthal edilen sıvı yakıtlar için yetkili kurum ve kuruluşlardan uygunluk belgesi alınmalıdır.

(5) Yakıt olmayan ancak yakıt olarak değerlendirilebilen biyokütlenin kullanım esasları Çevre ve Orman Bakanlığınca belirlenir.

(6) Biyokütleyi yakıt olarak kullanan tesis bu Yönetmelik hükümlerine uymak zorundadır.

İzne tabi tesislerin denetlenmesi

MADDE 38 – (1) İzne tabi tesislerin denetlenmesinde:

a) Bu Yönetmelik kapsamında izne tabi tesisler, faaliyetlerin Yönetmelikte belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde yerine getirilip getirilmediğinin tespiti amacıyla yetkili merciin görevlendirdiği konusunda uzman kişilerce denetlenir. Çevre ve Orman Bakanlığı bu yetkisini (denetleme ve ceza yetkisini) 2872 sayılı Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 5491 sayılı Kanunun 12 nci maddesi gereğince devredebilir.

b) Tesis sahipleri ve işletmecileri;

1) Yetkili merciin görevlendirdiği kişilerin veya yetkili mercii temsil eden kişilerin tesislere girmesi için izin vermeye,

2) Emisyon ve hava kalitesi değerlerinin belirlenmesi maksadı ile görevli kişiler tarafından testler yapılmasına, izin vermeye ve kolaylık göstermeye,

3) Görevli kişilere çevre mevzuatı kapsamında istenen ve gerekli olan doküman ve bilgileri vermeye mecburdur.

Yetkili merciin isteği üzerine, kuruluşların işleticileri yukarıdaki (1) inci fıkranın (a) ve (b) bentlerindeki çalışmalar sırasında tesiste gerekli düzenlemeleri yapmak üzere istek üzerine çalışan görevlileri hizmete tahsis ederler. Yukarıdaki (1) inci fıkranın (a) ve (b) bentlerindeki çalışmaların yapılabilmesi için tesisi işletenler ve sahipleri iş güvenliği açısından gerekli olan koruyucu malzemeleri ve ulaşım araçlarını temin ederler.

c) Yukarıdaki (1) inci fıkranın (a) bendi hükümleri, 37 nci madde kapsamına giren yakıtlar, ürünler, maddeler ve tesisleri de içine alır. Bu durum tesis sahipleri ve işleticileri için de geçerlidir. Bu işleticiler veya sahipler yetkili merciin görevlendirdiği kişilerin veya yetkili merciyi temsil eden kişilerin örnek almasına, tesis içinde ve bacasında kontroller yapmasına izin verirler.

ç) Denetim işlemleri ile ilgili olarak yapılan testler ve ölçümlerin masrafları, yukarıdaki (1) inci fıkranın (a) ve (b) bentlerinin hükümlerine göre örnek alınması, bunların analizi, test yapılması dolayısıyla ortaya çıkan masraflar, tesisi işleten veya tesis sahibi tarafından karşılanır.

d) Bilgi vermekle zorunlu taraf sorulan sorulara cevap vermekten kaçınırsa bu husus tutanakla kayda geçirilir.

e) Bu maddenin (1) inci fıkrasının (b), (c) ve (d) bentlerine göre elde edilen bilgi ve belgeler başka amaçlar için kullanılamaz.

Sera gazlarının azaltılması

MADDE 39 - (1) Tesis sahipleri veya işleticileri tesislerinde üretimden, yakıt tüketiminden ve yakma sistemlerinden kaynaklanan sera gazları (Karbondioksit-CO₂, Metan-CH₄, Nitrozoksit-N₂O, Hidrofloro karbonlar-HFCs, Perfloro karbonlar-PFCs, Kükürt hegzafloRID-SF₆ ve kloro floro karbonlar-CFCs) miktarlarını (ton/yıl-ton/ay) belirlemek ve alınan sera gazlarını azaltma önlemlerini açıklamakla yükümlüdür. Sera gazları ile ilgili bilgiler emisyon izin dosyasında ayrı bir bölüm olarak verilmelidir. Bu Yönetmelikte belirtilen teyit zorunluluğundan bağımsız olarak her yıl bu bilgilerin Çevre ve Orman Bakanlığına gönderilmesi zorunludur.

İdari yaptırımlar

MADDE 40 - (1) Bu Yönetmelik kapsamına giren tesisleri işletenler ve/veya sahipleri;

- a) Bu Yönetmeliğin 6'ncı maddesine göre izin almaksızın bir tesis kurarsa,
- b) İzne tabi tesislerin işletilmesi sırasında bu Yönetmeliğin 12 nci maddesindeki şartların yerine getirilmesi için yetkili mercinin bu Yönetmelik sınırları içindeki taleplerine uymazsa,
- c) Bu Yönetmeliğin 12 nci maddesine göre koyulan bir şartı, icra edilebildiği halde zamanında yerine getiremezse,
- ç) İzne tabi bir tesisin işletilmesi veya yapısı ile ilgili olarak bu Yönetmeliğin 14 üncü maddesinde öngörülen şartları yerine getirmeden değişiklik yaparsa,
- d) Bu Yönetmeliğin 16 ncı, 25 inci, 27 nci, 30 uncu ve 33 üncü maddesi ile getirilen icrası mümkün şartları ve talepleri zamanında yerine getirmezse,
- e) Bu Yönetmeliğin 26 ncı maddesine göre getirilen icrası mümkün bir yasaklama kararına rağmen bir tesisi işletirse,
- f) Bu Yönetmeliğin 23 üncü, 30 uncu ve 37 nci maddesine göre getirilen şartlara ve taleplere icrası mümkün olduğu halde uymazsa,
- g) Bu Yönetmeliğin 15 nci maddesinde öngörülen bilgileri zamanında vermezse,
- ğ) Bu Yönetmeliğin 27 nci ve 28 inci maddesine göre verilmesi gereken emisyon raporunu eksiksiz ve zamanında vermezse,
- h) Bu Yönetmeliğin 32 nci maddesine göre ölçüm sonuçlarını bildirmez veya ölçüm aleti grafiklerini ve ölçüm kayıtlarını muhafaza etmezse,
- ı) Bu Yönetmeliğin 38 inci maddesine göre; görevlilerin meskun yerlere veya taşınmazlara girmelerine veya test ve incelemeler yapmalarına izin vermezse; doğru ve tam bilgiyi, belgeleri veya kayıtları zamanında ibraz etmezse; iş gücü veya yardımcı malzemeleri hazır tutmazsa; örnek almaya izin vermezse, 2872 sayılı Çevre Kanununun ilgili maddeleri uyarınca cezai işlem uygulanır.

e. İklim Değişikliği

Ülkemiz, atmosferde tehlikeli bir boyuta ulaşan insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının iklim sistemi üzerindeki olumsuz etkisini önlemek ve belli bir seviyede durdurmak amacıyla 1992 yılında kabul edilen ve 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne (BMİDÇS) 24 Mayıs 2004 tarihinde taraf olmuştur. Böylece ülkemiz, Sözleşme kapsamında ve sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda, bir yandan kalkınma hedeflerini gerçekleştirirken, diğer yandan iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin

azaltılmasına yönelik olarak yürütülen küresel faaliyetlerde yerini almaya başlamıştır.

BMİDÇS, iki ek liste içermekte olup, gelişme sürecinde olan ülkemiz, İktisadi ve Kalkınma İşbirliği Teşkilatı (OECD)'na üye olması sebebiyle başlangıçta Sözleşmenin Ek-I ve Ek-II listelerinde yer almıştır. Ancak Ek-II'de yer alan ülkelerin gelişme yolundaki ülkelere teknoloji transferi ve mali kaynak sağlama yükümlülükleri bulunması sebebiyle Türkiye, sözleşmede belirtilen “ortak, fakat farklı sorumluluk ilkesi” doğrultusunda 2001 yılında Marakeş'te gerçekleştirilen 7. Taraflar Konferansı'nda alınan 26 numaralı karar uyarınca BMİDÇS Ek-II Listesinden çıkartılmış ve taraflar Türkiye'nin özgün koşullarını tanımaya davet edilmiştir. Böylelikle ülkemiz 24 Mayıs 2004 tarihinde, Sözleşme'nin Ek-I Listesindeki diğer ülkelerden farklı konumdaki bir Ek-I Ülkesi olarak Sözleşme'ye katılmıştır.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında, Sözleşme Sekreteriyasına sunmakla yükümlü bulunduğumuz “İklim Değişikliği I. Ulusal Bildirim” hazırlıklarına Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) katkıları ve Küresel Çevre Fonu (GEF) mali desteği ile 1 Ağustos 2005 tarihinde başlamış ve Çevre ve Orman Bakanlığının koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşlar, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile tamamlanmış ve Sekreteriyaya gönderilmiştir. Ayrıca, 1990-2004 yılları arasına ait ilk Sera Gazı Emisyon Envanteri de hazırlanarak 15 Nisan 2006 tarihinde Sekreteriyaya gönderilmiştir.

İklim Değişikliği I. Ulusal Bildirimi ile; mevcut durum, 1990-2004 yılları arasına ait sera gazı emisyon envanteri, emisyon kaynakları ve bunlara bağlı olarak azaltım potansiyeli, politika ve önlemler, projeksiyonlar, iklim değişikliğinin ülkemize etkileri, eğitim ve kamuoyunu bilinçlendirme gibi konularda bir yol haritası ortaya konulmuştur. Ayrıca, 2003 yılı verilerine göre, Türkiye CO2 emisyonları bakımından kişi başına 3.3 ton CO2 emisyonu salmış ve ortalaması 11.1 olan OECD ülkelerinden, 4.0 olan dünya ve 9.0 olan AB25 ülkelerinden daha düşük oranda fosil yakıtı dayalı CO2 emisyonu seviyesi göstermiştir. Türkiye'deki sera gazı emisyonları toplam dünya ülkeleri emisyonlarının % 1'inden azına karşılık gelmekte ve ülkemiz dünyanın daha az kirletici ülkeleri arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik politikaları; Çevre ve Orman Bakanlığı başkanlığında Dışişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı,

Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin üst düzey temsilcilerinin yer aldığı “İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu” (İDKK) tarafından belirlenmektedir.

Çevre politikaların uygulanmasında mevzuat önemli bir araç olup, son yıllarda çıkarılan kanun ve yönetmeliklerde sera gazı emisyonlarını azaltmayı amaçlayan hükümler yer almaktadır. Bu kapsamda; 2872 sayılı Çevre Kanunu’nda enerjinin verimli kullanılması, atıkların geri kazanılması ve çevre ile uyumlu teknolojilerin kullanılması hükümleri yer almıştır.

İklim değişikliğinin önlenmesi konusunda eğitim ve kamuoyunun bilinçlendirilmesi faaliyetleri de belirgin bir ivme kazanmıştır. Avrupa Birliği LIFE Programı kapsamında 2006 yılında, Çevre ve Orman Bakanlığı ve Yunanistan’ın Exergia Danışmanlık Şirketi işbirliğinde, İtalya Çevre Bakanlığı’nın katkılarıyla “Türkiye’de İklim Değişikliği Politikalarının Tanıtılması Projesi” başlamıştır. Proje kapsamında Çevre ve Orman Bakanlığı, Türkiye Bölgesel Çevre Merkezi işbirliği ile eğitim ve kamu bilincinin artırılması faaliyetlerini düzenlemektedir.

f. Yenilenebilir Enerji Kaynakları

Ülkemiz enerji politikalarında jeotermal enerji, güneş enerjisi, hidroenerji, rüzgâr enerjisi, odun ve biyolojik atıklar gibi yenilenebilir temiz enerji kaynaklarının kullanılması yer almaktadır. Bu politikalar hava kirliliğinin azaltılmasına katkı sağlamaktadır. Türkiye’nin coğrafi yerleşiminin ve potansiyelinin bu tür enerjiler için çok uygun olduğunu bilinmektedir.

Hidroelektrik, belli başlı enerji üreten teknolojilerin başında gelmektedir. Dünyada üretilen elektrik enerjisinin % 20’si bu kaynaktan sağlanırken ülkemizde elektrik enerjisinin % 38.5’ i sudan sağlanmaktadır. Ancak, ülkemizdeki toplam hidroelektrik potansiyelinin %18 kadarı kullanılabilir.

Türkiye, ortalama yılda 2640 saatlik (1966-3016 saat/yıl) güneşiyle önemli bir güneş enerjisi potansiyeline sahiptir. Güneş enerjisi, su ısıtmada ve tarımsal ürünlerin kurutulmasında yaygın olarak kullanılmasına rağmen, bu enerjiyle çalışan ısıya duyarlı pompa sistemleri ve fotovoltaik enerji (güneş enerjisinden elektrik üreten sistemler) gibi uygulamalara dayalı kullanımı henüz tatmin edici olmaktan uzaktır.

Odun, tarımsal atıklar, hayvan atıkları ve biyolojik kaynaklardan elde edilen kömür ve diğer yakıtlardan oluşan biyomas enerjisi, halen dünya enerjisinin yaklaşık %

14'ünü, bazı gelişmekte olan ülkelerde kullanılan enerjininse % 90'ından fazlasını oluşturmaktadır.

Türkiye'de çeşitli formlardaki biyomas enerji potansiyeli yüksek olup bu enerjinin daha verimli bir şekilde kullanılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Türkiye'de bazı şehirlerde rüzgâr potansiyeli yüksektir. Bunu değerlendirmeye yönelik olarak ülkemizdeki ilk rüzgâr santralleri kompleksi 1.5 MW kapasiteyle 1998 yılında Ege bölgesinde kurulmuştur. Diğer yenilenebilir enerjilerden jeotermal enerjiye yönelik olarak 84 GW kapasiteli bir santral 1996'da kurulmuştur. Bundan başka, jeotermal enerji ülkemizin bazı yerlerinde konutlarda kullanılmaktadır.

Bu tür yenilenebilir enerji potansiyelinin etkin kullanılmasına yönelik girişimlerin yanında, kamu kurumları ile sivil toplum örgütlerinin çevrenin korunması amacıyla, enerjinin daha etkin kullanılması ve atıkların azaltılarak çevrenin korunması için toplumsal bilinç oluşturma yönündeki girişimleri devam etmektedir. Bundan başka, kamu kurumları ve yerel yönetimler yoğun yerleşimi önlemeye ve kent merkezlerindeki yeşil alanı artırmaya çalışarak kentlerdeki hava kirliliğini azaltmak için uğraşmaktadırlar.

II.1.2.3. Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girişi için ön koşullardan biri olan, AB çevre müktesebatına uyum sağlanması ve mevzuatın etkin bir şekilde uygulanması amacıyla tam uyumun sağlanması için ihtiyaç duyulacak teknik ve kurumsal altyapıya, gerçekleştirilmesi zorunlu çevresel iyileştirmeler ve düzenlemelere ilişkin detaylı bilgi içeren 2007-2023 Ulusal Çevre Stratejisi Türkiye Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından ilgili birçok kurum ve kuruluşla işbirliği içinde hazırlanarak yayınlanmış ve onaylanmıştır.

II.1.2.4. Hava Sektörü Mevcut Durum

Türkiye'de yoğun kentleşme, hızlı nüfus artışı ve sanayileşme, topografik ve meteorolojik şartlara göre şehirlerin yanlış yerleşmesi vb. nedenlerden dolayı büyük şehirlerimizde özellikle kış mevsiminde hava kirliliği yaşanmaktadır. Kış aylarında ısınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin temel sebepleri; düşük vasıflı yakıtların iyileştirilme işlemine tabi tutulmadan kullanılması, yanlış yakma tekniklerinin uygulanması ve kullanılan kazanların işletme bakımlarının düzenli olarak

yapılmaması şeklinde sıralanabilir. Ancak ısınmada doğal gazın ve kaliteli yakıtların kullanılması sonucu özellikle büyük şehirlerde hava kirliliğinde 1990'lı yıllara göre azalma olmuştur. Sanayi tesisleri kurulurken yer seçimindeki yanlışlıklar da hava kirliliğinin olumsuz etkilerini artırmaktadır. Kömüre dayalı termik santrallerde kullanılan yerli linyitlerin yüksek kükürt oranı nedeniyle SO₂ emisyonları risk oluşturmaktadır. Kentlerde yaşanan hava kirliliğinde, artan motorlu taşıtlardan kaynaklanan zararlı egzoz gazları da önlem alınması gereken bir sorundur. Genellikle kent merkezlerindeki karbon monoksit (CO) emisyonlarının yüzde 70-90'ı, azot oksit (NO) emisyonlarının yüzde 40-70'i, hidrokarbon (HC) emisyonlarının yaklaşık yüzde 50'si ve şehirlerde kursun emisyonlarının yüzde 100'ü özellikle motorlu taşıtlardan kaynaklanmaktadır.

Hava kalitesi ile ilgili çalışmalar 02.11.1986 tarih ve 19269 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Ancak Çevre ve Orman Bakanlığınca hava kalitesinin korunması kapsamında 13 Ocak 2005 tarih ve 25699 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği, Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği, 08.07.2005 tarih ve 25869 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Trafikte Seyreden Motorlu Kara Taşıtlarından Kaynaklanan Egzoz Gazı Emisyonlarının Kontrolüne Dair Yönetmelik ve 11 Haziran 2004 tarih ve 25489 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliği çıkarılmış olup mevcut Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliğinin yalnızca hava kalitesine ilişkin hükümleri yürürlüktedir.

09/8/1983 kabul tarihli ve 2872 Numaralı Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına dair 26/4/2006 tarih ve 5491 sayılı Kanunda ‘‘ Hava kalitesinin belirlenmesi, izlenmesi ve ölçülmesine yönelik yöntemler, hava kalitesi sınır değerleri ve bu sınır değerlerin asılmaması için alınması gerekli önlemler ile kamuoyunun bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesine ilişkin çalışmalar Çevre ve Orman Bakanlığınca yürütülür. Bu çalışmalara ilişkin usûl ve esaslar Çevre ve Orman Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir’’ hükmü yer almaktadır.

Hava Kalitesi konusunda sorumlu olunan ana konu başlıkları Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi ve kardeş direktifleri, Yakıt Kalitesi Direktifleri, İklim Değişikliği ve Tüketicinin Bilgilendirilmesi Direktifleridir.

AB'nin Hava Kalitesi mevzuatının çevre mevzuatına uyumlaştırılması amacıyla 2004 yılında başlatılan "Hava Kalitesi, Kimyasallar ve Atık Alanında Türkiye'ye Destek Esleştirme Projesi" birinci bileşeni olan Hava Kalitesi Projesi ile AB'nin Hava Kalitesi Çerçeve Direktifinin bir Ulusal Hava Kalitesi Çerçeve Yasasına ve hava kalitesi ölçüm faaliyetlerine aktarılması ve Büyük Yakma Tesisleri Direktifinin iç mevzuatımıza aktarılması amaçlanmaktadır. Hava kalitesinin sağlanması ve büyük yakma tesislerinden kaynaklanan emisyonların sınırlandırılması için yeni taslak Yönetmelikler hazırlanmış ve ilgili kurum kuruluşların görüşüne sunulmuştur.

Taslak Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği 96/62/EC sayılı Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi dışında dört adet kardeş direktifi de (99/30/EC, 2000/69/EC, 2002/3/EC ve 2004/107/EC) içerecek şekilde hazırlanmıştır. Yeni yönetmelik taslağı Çerçeve Direktif ve kardeş direktiflerde tanımlanan 13 farklı kirletici için mevzuat uyumu ve uygulama aşamalarında uygulama takvimlerini belirlemektedir. Yönetmelik ayrıca, kirliliğin kontrolü ve hava kalitesi alanlarında izleme, yaptırım ve kurumsal güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Direktifin gerekliliklerinden olan hava kalitesi ön değerlendirmeleri çalışmaları başlatılmış olup, Ankara, Karabük ve Kütahya illerinde bu çalışma tamamlanmıştır. AB Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı çevre başlığı altında yer alan 98/70/EC sayılı AB Direktifinin uygulanmasından sorumlu kuruluş olarak Bakanlığımız belirlenmiştir. Bu meyanda, motorlu taşıtlarda kullanılan benzin ve motorinin kalitesine ilişkin olarak Avrupa Birliği ile imzalanan 2/95 sayılı Gümrük Birliği anlaşmasıyla akaryakıt kalitesi ile ilgili Direktiflerin uyumlaştırılması kapsamında, Avrupa'da 2000 yılından itibaren yürürlüğe giren 98/70/EC sayılı AB Direktifi, basta TÜPRAS olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşların da uygun görüşleri alınarak Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanıp "Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliği" olarak 11.06.2004 tarih ve 25489 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak mevzuatımıza aktarılmıştır.

Ayrıca, 04.12.2003 tarih ve 5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanunu ile petrol piyasasını düzenleme ve denetleme görevi Enerji Piyasası Düzenleme Kurumuna(EPDK) verilmiştir. Bu kapsamda EPDK tarafından; "TS 3082 EN 590 Otomotiv Yakıtları- Dizel (Motorin)- Gereklere ve Deney Yöntemleri" standardını 08.12.2005 tarih ve 590/177 sayılı Kurul Kararı ile onaylanan "Motorin Türlerinin Üretimi, Yurtdışı ve Yurtiçi Kaynaklardan Temini ve Piyasaya Arzına İlişkin Teknik

Düzenleme Tebliği” ekinde teknik düzenleme haline getirmiş ve 30.12.2005 tarih ve 26039 sayılı Resmi Gazete’de ,ve “TS EN 228 Otomotiv Yakıtları- Kurşunsuz Benzin- Özellikler ve Deney Yöntemleri” standardını ise, 29.12.2005 tarih ve 623/2 sayılı Kurul Kararı ile onaylanan “Benzin Türlerinin Üretimi, Yurtdışı ve Yurtiçi Kaynaklardan Temini ve Piyasaya Arzına İlişkin Teknik Düzenleme Tebliği” ile teknik düzenleme haline getirmiş ve 05.01.2006 tarih ve 26044 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Motorlu Taşıtlarda Kullanılan Benzin ve Motorin Kalitesini Düzenleyen Direktif (98/70/EC) mevzuatımıza aktarılarak tam uyumlu bir yönetmelik hazırlanmıştır. Hava sektörü başlığı altında yer alan Endüstri ve Konutlarda Yakıt Olarak Kullanılan Sıvı Yakıtlardaki (fueloil) Sülfür İçeriğine Yönelik Direktif (99/32/EC) üzerinde çalışmalara TÜPRAŞ yatırımları da göz önünde bulundurularak başlanacaktır. Petrol İstasyonlarından Kaynaklanan Uçucu Organik Bileşikler Direktifine (94/63/EC) ilişkin uyum çalışmalarına ve Ulusal Emisyon Tavanları konulu yönergenin mevzuata uyumlaştırılmasına henüz başlanmamıştır. Karbondioksit emisyonlarına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

II.1.2.5.Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler

Hava kirliliğinin çevre ve insan sağlığı üzerinde olabilecek zararlı etkilerinden kaçınmak, önlemek veya azaltmak için hava kalitesi hedeflerini tanımlamak, oluşturmak ve hava kalitesini değerlendirmek temel amaçtır.

1.Amaç: Hava Kalitesi hedefleri tanımlanacak ve oluşturulacaktır.

Hedef 1:Çıkarılacak bir Yönetmelikle hava kalitesi hedefleri tanımlanacak ve oluşturulacaktır.

2:Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmaları 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

3:Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurulması 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

4:Hava kalitesi sektörü ile ilgili olarak; daha etkin bir izleme denetleme sisteminin oluşturulması için mevcut kurumsal yapı gözden geçirilerek kurumlar arasındaki yetki karmaşası giderilecektir.

Strateji 1: Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmalarının tamamlanması.

2: Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurularak AB’ye raporlayacak düzeyde düzenli ve güvenli veri alınmasına başlanması.

2.Amaç:Tanımlanmış metotlar ve kriterler baz alınarak hava kalitesi tayin edilecektir.

Hedef 1:Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmaları 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

2:Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurulması 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

Strateji 1: Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmalarının tamamlanması.

2: Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurularak AB'ye raporlayacak düzeyde düzenli ve güvenli veri alımına başlanması.

3: Hava Kalitesi İzleme Ağı Yönetim Merkezinin kurulması.

4: Ulusal Veri Merkezinin kurulması ve raporlama sisteminin oluşturulması.

5: Bölgesel Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması.

6: Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması.

7: Emisyon envanteri hazırlanması.

3.Amaç: Hava kalitesi hakkında yeterli bilgi toplanacak ve esiklerin aşılması halinde halk bilgilendirilecektir.

Hedef 1:Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmaları 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

2:Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurulması 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

3:Hava kalitesi sektörü ile ilgili olarak; daha etkin bir sistemin oluşturulması için mevcut kurumsal yapı gözden geçirilerek kurumlar arasındaki yetki karmaşası giderilecektir.

4:Hava kirliliğinin önlenmesi için temiz hava planları ve eylem planları hazırlanacaktır.

Strateji 1: Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmalarının tamamlanması.

2: Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurularak AB'ye raporlayacak düzeyde düzenli ve güvenli veri alımına başlanması.

3: Hava Kalitesi İzleme Ağı Yönetim Merkezinin kurulması.

4: Ulusal Veri Merkezinin kurulması ve raporlama sisteminin oluşturulması.

5: Bölgesel Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması.

6: Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması.

7: Emisyon envanteri hazırlanması.

8: Hava kalitesinin iyileştirilmesi için “temiz hava planları”nın hazırlanarak

uygulanması.

9: Hava kirliliğinin önlenmesi için eylem planlarının hazırlanması.

10: Halkın hava kirliliğinin nedenleri ve sonuçları konusunda bilgilendirilmesi.

4.Amaç: Motorlu taşıtlardan kaynaklanan egzoz gazlarının neden olduğu hava kirliliğinden ve tehlikelerinden canlılar ve çevre korunacaktır.

Hedef 1:Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmaları 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

2:Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurulması 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

3:Hava kirliliğinin önlenmesi için temiz hava planları ve eylem planları hazırlanacaktır.

4:Kirliliğin azaltılmasında teşvik edici politikaların oluşturulması ve uygulanması sağlanacaktır.

5:Hava kalitesinin iyileştirilmesi için yakıt kalitesinin iyileştirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.

Strateji 1: Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmalarının tamamlanması.

2: Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurularak AB'ye raporlayacak düzeyde düzenli ve güvenli veri alımına başlanması.

3: Emisyon envanteri hazırlanması.

4: Hava kalitesinin iyileştirilmesi için "temiz hava planları"nın hazırlanarak uygulanması.

5: Hava kirliliğinin önlenmesi için eylem planlarının hazırlanması.

6: Halkın hava kirliliğinin nedenleri ve sonuçları konusunda bilgilendirilmesi.

7: Limit değerlerin sağlanmasında enerji, endüstri, ulaşım gibi sektörlerle koordineli çalışılması.

5.Amaç: Yakıt kalitesi iyileştirilecektir.

Hedef : Hava kalitesinin iyileştirilmesi için yakıt kalitesinin iyileştirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.

Strateji 1: Limit değerlerin sağlanmasında enerji, endüstri, ulaşım gibi sektörlerle koordineli çalışılması

2: Hava kalitesi sektöründeki gerekliliklerin uygulanmasında endüstriyel tesislerde mevcut en iyi tekniklerin kullanımı ve üretim süreçlerinin değiştirilmesi.

6.Amaç: Hava kalitesinin iyileştirilmesine yönelik eylem planlarının uygulanması ve çevre dostu temiz

teknolojilerin kullanımı sağlanacaktır

Hedef 1: Hava kirliliğinin önlenmesi için temiz hava planları ve eylem planları hazırlanacaktır.

2: Kirliliğin azaltılmasında teşvik edici politikaların oluşturulması ve uygulanması sağlanacaktır.

3: Hava kalitesinin iyileştirilmesi için yakıt kalitesinin iyileştirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.

4: Yakıt kalitesindeki değişiklikleri uygulamak ve karbondioksit (CO2) ve diğer sera gazı emisyonlarının azaltılması için planlar hazırlanacaktır.

Strateji 1: Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmalarının tamamlanması.

2: Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurularak AB'ye raporlayacak düzeyde düzenli ve güvenli veri alımına başlanması.

3: Hava Kalitesi İzleme Ağı Yönetim Merkezinin kurulması.

4:Ulusal Veri Merkezinin kurulması ve raporlama sisteminin oluşturulması.

5: Bölgesel Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması.

6: Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması.

7: Emisyon envanteri hazırlanması.

8:Hava kalitesinin iyileştirilmesi için “temiz hava planları”nın hazırlanarak uygulanması.

9: Hava kirliliğinin önlenmesi için eylem planlarının hazırlanması.

10: Limit değerlerin sağlanmasında enerji, endüstri, ulaşım gibi sektörlerle koordineli çalışılması.

11:Hava kalitesi sektöründeki gerekliliklerin uygulanmasında endüstriyel tesislerde mevcut en iyi tekniklerin kullanımı ve üretim süreçlerinin değiştirilmesi.

II.1.2.6.Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi

Öncelikle Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi olmak üzere, hava kalitesiyle ilgili diğer direktiflerin uygulanması için kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, direktiflerin ülke çapında etkili olarak uygulanması için, gerekli teknik altyapının kurulması, işletilmesi ve denetimi ve bu alanlarda çalışacak personelin eğitimi büyük önem taşımaktadır.

Hem hava kalitesini etkili olarak izlemek hem de gereken standartlara ulaşmak için ölçüm cihazlarına ihtiyaç vardır. İzleme sistemlerinin kurulması Hava Kalitesi Çerçeve Direktifinin tam olarak uygulanmasını sağlamak ve yakıt kalitesi, araçlardan kaynaklanan emisyonlar gibi diğer direktiflerin uygulanması için önem arz etmektedir.

II.1.2.7.Hava Sektörü Yatırım İhtiyacı

Kamu sektöründe yapılacak yatırımlardan, direktiflerin uygulanması ve yaptırımı için gerekli olan maliyet anlaşılmaktadır. Uygulama için izleme ekipmanları, ölçüm sistemleri ve kalite güvence sistemlerinin kurulması gerekmektedir. Yatırım aşamasında Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi ve Kardeş direktifler, bu sektörde önceliğe sahiptir. Bu konuda sorumlu kuruluşlar Çevre ve Orman Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığıdır.

Sınır değerlerin sağlanmasında, özellikle endüstriyel tesislerde uygulanacak her türlü mevcut en iyi tekniklerin kullanılmasıyla üretim süreçlerinin değiştirilmesine ilişkin maliyetler sanayiciler tarafından karşılanacaktır.

Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımlarının Planlanması Projesine göre, yoğun yerleşim alanlarında 123, endüstrinin yoğun olduğu alanlarda 40, trafiğin yoğun olduğu alanlarda 12 ve kırsal alanlarda 31 olmak üzere Türkiye genelinde 206 hava kalitesi ölçüm istasyonunun kurulması öngörülmektedir. Bu sayı daha sonra gerçekleştirilecek “ön değerlendirme” çalışmaları neticesinde kesinleştirilecektir. 2012 yılına kadar tüm Türkiye için ön değerlendirmenin gerçekleştirilmesi ve izleme sisteminin kurulması gerekmektedir.

İzleme sisteminin kurulması için öngörülen toplam maliyet 11 milyon Avro'dur. Tüm istasyonların toplam bakım ve işletme maliyetleri 1,5 milyon Avro olacaktır. Diğer taraftan ölçüm istasyonlarının bakım ve işletme giderleri, izleme sisteminin kurulmasından (2012) sonra da devam edecek olup her yıl için ilave 1,5 milyon Avro'ya tekabül edecektir. Hava kalitesi ön değerlendirmesi çalışmaları için toplam maliyet ise 6 milyon Avro'dur. Ayrıca Tablo II.1 de Hava Kalitesi Çerçeve Direktifine göre Hava Kalitesi İzleme Ağının (İstasyonlarının) kurulması ve yıllık bakım maliyetlerine dair maliyet tahmini verilmiş, ancak, Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması, Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması, Ulusal Veri Merkezinin kurulması, İzleme Ağı Yönetim Merkezi kurulması, emisyon envanteri oluşturulması, temiz hava planları hazırlanması, eylem planları hazırlanması, hava

kalitesinin iyileştirilmesi için plan ve programların uygulanması, modelleme, halkın bilgilendirilmesi, raporlama vb. konulara ilişkin maliyet hesaplaması yapılmamış olup bu faaliyetler ayrıca ilave maliyetler gerektirecektir. Ayrıca, “Hava Kalitesi, Kimyasallar ve Atık Alanında Türkiye’ye Destek Esleştirme Projesi” birinci bileşeni olan Hava Kalitesi Projesi kapsamında kurulması düşünülen hava kalitesi izleme ağı ve değerlendirme sistemi için ulusal merkez ve 8 adet bölgesel merkezde toplam 243 personelin istihdam edilmesi gerektiği öngörülmüş olup, bu personelin maliyeti ise yaklaşık 3 milyon Avro/yıl olacağı tahmin edilmektedir.

Benzin ve dizel yakıtlara ilişkin çıkarılan ve AB mevzuatı ile tamamen uyumlu olan yönetmeliğin uygulamasına dizel yakıt için ise en geç 2009 yılında başlanılacak olup, aşamalı olarak uygulamaya geçirilecektir belirtilen Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması, Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması, Ulusal Veri Merkezinin kurulması, İzleme Ağı Yönetim Merkezi kurulması, emisyon envanteri oluşturulması, temiz hava planları hazırlanması, eylem planları hazırlanması, hava kalitesinin iyileştirilmesi için plan ve programların uygulanması, modelleme, halkın bilgilendirilmesi, raporlama vb. konuları ve personel giderleri ile ilgili olarak bir maliyet hesaplaması yapılmamış olup bu faaliyetler ilave maliyetler gerektirecektir.

Benzin ve dizel yakıtlara ilişkin çıkarılan ve AB mevzuatı ile uyumlu olarak hazırlanan yönetmelik ile yakıt spesifikasyonlarının uygulanmasına aşamalı olarak geçilecektir. Isınma ve endüstride kullanılan Bazı Sıvı Yakıtlardaki Kükürt Oranının Azaltılmasına Dair Direktifin(99/32/EC) uygulama tarihi ise TÜPRAŞ’ın yatırımları ile netlik kazanacaktır. Karbondioksit Emisyonları ve Yakıt Tüketimi Direktifinin uygulama tarihi ise 2008 olarak tespit edilmiştir. Petrol istasyonlarından kaynaklanan Uçucu Organik Bileşenlere ilişkin direktifin uygulama tarihi henüz belli değildir.

Bazı Sıvı Yakıtların Kükürt Oranının Azaltılmasına dair 99/32/EC sayılı Konsey Direktifinin uygulama maliyeti, yakıtın üreticisi olan TÜPRAŞ ve kullanacak olan büyük yakma tesislerinde gerçekleştirilecek yatırımlarla ilgilidir. Büyük Yakma Tesisleri Direktifinde tanımlanan desülfürizasyon tedbirlerinin yatırım maliyeti Endüstriyel Kirlilik Sektöründe değerlendirilmiştir. Ancak, fuel-oil’deki kükürt oranlarının düşürülmesine ilişkin olarak yapılan fizibilite çalışmaları sonuçlarına göre TÜPRAŞ’ın dört rafinerisinde yapılması gerekli toplam yatırım 885 milyon – 1.135 milyon Avro’dur.

Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımlarının Planlanması Projesinde; Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi ve Kardeş direktifleri ile yakıt kalitesi ile ilgili direktiflerin yatırım maliyetleri kısmen çalışılmıştır. Diğer direktiflerle ilgili herhangi bir çalışma mevcut değildir.

Tablo II.1 Hava Sektörü Yatırım İhtiyacı (2007 – 2023)

	Hava Kalitesi Çerçeve	Yakıt Kalitesi(*) (98/70/EC)	Toplam (**)
2007	3	-	3
2008	3	-	3
2009	3	-	3
2010	3	-	3
2011	3	-	3
2012	2	-	2
2013	2	-	2
2014	2	-	2
2015	2	-	2
2016	2	-	2
2017	2	-	2
2018	2	-	2
2019	2	-	2
2020	2	-	2
2021	2	-	2
2022	1	-	1
2023	1	-	1
Toplam (**)	37	391	37

* : Yakıt kalitesine ilişkin uygulama süreci TÜPRAS yatırımlarına bağlı olarak tespit edilecektir.

** : TÜPRAŞ'ın yakıt kalitesine ilişkin 391 Milyon Avro'luk yatırım miktarı toplama dahil edilmemiştir.

BÖLÜM III.

ÇALIŞMALAR

Bu çalışmada Avrupa Birliği ve Türkiye çevre mevzuatlarının hava sektörü çerçevesinde incelenmesi, Avrupa Birliği'ne üyelik kapsamında mevzuat uyumu sürecinde Türkiye'nin çevre konusunda şimdiye kadar gerçekleştirdiği ve gelecekte gerçekleştirmesi gereken yasal revizyon ve yeniden yapılanmaların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle AB ve Türkiye çevre mevzuatları spesifik olarak hava kalitesi sektöründe incelenmiştir. Bunun yanı sıra AB mevzuat uyumlaştırması kapsamında hazırlanmış olan plan ve programları içeren dokümanlar incelenerek hava kalitesi sektöründe günümüze kadar yapılmış olan yasal, kurumsal ve teknik düzenlemeler belirlenmiştir. Daha sonraki aşamada ise AB mevzuat uyumlaştırması kapsamında hava kalitesi sektöründe ileriye dönük uygulamalar, içerikleri ve öngörülen tarihler belirlenerek tablolaştırılmıştır. Bu çalışmalar kapsamında araç olarak internet kullanılmış, bu yolla yerli ve yabancı kaynaklara ulaşılmıştır. Yabancı kaynaklardan elde edilen bilgilerin çevirisi yapılmıştır. Bununla birlikte ileriye dönük uygulamalara ilişkin olarak elde edilen veriler Microsoft Word programı kullanılarak tablo haline getirilmiştir.

BÖLÜM IV.

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Bu çalışmada Avrupa Birliği ve Türkiye çevre mevzuatları hava sektörü çerçevesinde incelenmiş, Avrupa Birliği'ne üyelik kapsamında mevzuat uyumu sürecinde Türkiye'nin çevre konusunda şimdiye kadar gerçekleştirdiği ve gelecekte gerçekleştirmesi gereken yasal revizyon ve yeniden yapılanmalar değerlendirilerek ortaya konulmuştur.

İlgili AB yönetmelikleri referans alınarak 11.06.2004 tarihinde "Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliği", 13.01.2005 tarihinde "Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği", 08.05.2005 tarihinde "Motorlu Taşıtlardan Kaynaklanan Egzoz Kirlleticilerin Kontrolü Yönetmeliği", 22.07.2006 tarihinde "Endüstri Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği" Çevre ve Orman Bakanlığı'nca hazırlandıktan sonra yürürlüğe girmiştir. AB mevzuatına uyum kapsamında günümüzde kadar yürürlüğe girmiş olan bu yasal düzenlemeler, amaçları ve bu yönetmeliklere bağlı olarak şimdiye kadar tamamlanmış olan çalışmalar Tablo IV.I'de verilmektedir.

6 Haziran 2008 tarihinde yürürlüğe giren Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği AB'nin 96/62/EC sayılı Hava Kalitesi Çerçeve Yönetmeliği ve dört kardeş yönetmelikle (99/30/EC, 2000/69/EC, 2002/3/EC ve 2004/107/EC) paralel şekilde hazırlanmıştır. Yeni yönetmelik referans AB mevzuatına uyum ve uygulamalarla ilgili takvimi belirlemektedir. Yönetmelik ayrıca, kirliliğin kontrolü ve hava kalitesi alanlarında izleme, yaptırım ve kurumsal güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Direktifin gerekliliklerinden olan hava kalitesi ön değerlendirmeleri çalışmaları başlatılmış olup, Ankara, Karabük ve Kütahya illerinde bu çalışma tamamlanmıştır. AB Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı çevre başlığı altında yer alan 98/70/EC sayılı AB Direktifinin uygulanmasından sorumlu kuruluş olarak T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı belirlenmiştir.

Tablo IV.I. Günümüze Kadar Yürürlüğe Giren Yasal Düzenlemeler (KANUN)

Değiştirilen/ Çıkarılan Yasal Düzenlemenin Adı	Amaç / Kapsam	Tamamlanan çalışmalar	Düzenlemeden Sorumlu Kurum
Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliği (11.06.2004) (Referans AB Yönetmeliği: 98/70/EC)	Motorlu taşıtlardan kaynaklanan egzoz gazı emisyonlarının azaltılmasında kullanılan yakıt kalitesinin iyileştirilmesi.	<ul style="list-style-type: none">• Kurşunlu benzin kullanımının yasaklanması,• Kurşunsuz benzin ve motorindeki kükürt miktarlarının öngörülen değerlere çekilmesi (Aşamalı uyum planına göre 2007 yılında 50 mg/kg'a düşürülen kükürt miktarı 1 Ocak 2009 itibarıyla 10 mg/kg'a düşürülecektir).	ÇOB
Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (13.01.2005)	Konut, toplu konut, kooperatif, site, okul, üniversite, hastane, resmi daireler, işyerleri, sosyal dinlenme tesisleri, sanayi ve benzeri yerlerde ısınma amaçlı kullanılan yakma tesislerinden kaynaklanan kirleticilerin hava kalitesi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak ve denetlemek.	<ul style="list-style-type: none">• Yakıt özellikleri ve bunlara ilişkin emisyon sınır değerlerinin belirlenmesi,• Emisyon standartlarının sağlandığına dair tip emisyon belgesi alma zorunluluğunun getirilmesi,• Yıllık emisyonların ölçülerek ÇOB'na bildirilmesi zorunluluğunun getirilmesi,• Hava kirliliği ölçüm istasyonlarının kurulması, sezonluk ve yıllık değerlerin ölçülerek ÇOB'na bildirilmesi.	ÇOB
Trafikte Seyreden Motorlu Kara Taşıtlarından Kaynaklanan Egzoz Gazı Emisyonlarının Kontrolüne Dair Yönetmelik (08.07.2005) (Referans AB Yönetmeliği: 96/62/EC) Ulaştırma Bkn. Yönetmeliğine paralel	Trafikte seyreden motorlu kara taşıtlarından kaynaklanan egzoz gazı kirleticilerinin azaltılmasını sağlamak ve ölçümler yoluyla kontrol etmek.	<ul style="list-style-type: none">• 343 egzoz emisyon ölçüm istasyonlarına yetki belgesi verilmesi, bu belgenin geçerliliğinin takip edilmesi,• Motorlu taşıtlardan salınan egzoz gazlarının kontrolü için denetim yapılması,• Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş egzoz gazı ölçüm istasyonlarının denetlenmesi, uygunsuzluk durumunda yetkilerinin feshedilmesi,• Kurşunlu benzin satışının durdurulması, kurşunsuz benzin kullanımı konusunda halkın bilinçlendirilmesi,• Hava kirliliğinin yoğun olduğu zamanlarda trafiğin denetlenmesi, toplu	ÇOB

		ulaşımın teşvik edilmesi, • Kurşunsuz benzin kullanımına yönelik olarak katalitik konvertörlü otomobil üretimine geçilmesi.	
Endüstri Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (22.07.2006)	Sanayi ve enerji üretim tesislerinin faaliyeti sonucu atmosfere yayılan is, duman, toz, gaz, buhar ve aerosol halindeki emisyonları kontrol altına almak; insanı ve çevresini hava alıcı ortamındaki kirlenmelerden doğacak tehlikelerden korumak; hava kirlenmeleri sebebiyle çevrede ortaya çıkan umuma ve komşuluk münasebetlerine önemli zararlar veren olumsuz etkileri gidermek ve bu etkilerin ortaya çıkmamasını sağlamak	• Endüstriyel işletmelerin sınır emisyon değerlerine uyması ve izin almaları zorunluluğunun getirilmesi, • Hava kirliliğinin gönüllülük esasında önlemek üzere ÇOB ve endüstri işletmeleri arasında anlaşmaların imzalanması, • Yakıt özelliklerinin belirlenmesi, ithal edilmesine izin verilen yakıtlar için uygunluk belgesinin alınması, • Endüstriyel işletmeden kaynaklanan hava kirliliği gözlenen bölgelerle ilgili düzenlemeler, • İzne tabi tesislerin denetlenmesi ile ilgili düzenlemeler, • Sera gazlarının azaltılmasına yönelik düzenlemeler, • Endüstriyel işletme sahipleri ve/veya idarecilerine yönelik düzenlemeler.	ÇOB
Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetim Yönetmeliği (06.06.2008)	Hava kirliliğinin çevre ve insan sağlığı üzerindeki zararlı etkilerini önlemek veya azaltmak için hava kalitesi hedeflerini tanımlamak ve oluşturmak, tanımlanmış metotları ve kriterleri esas alarak hava kalitesini değerlendirmek, hava kalitesinin iyi olduğu yerlerde mevcut durumu korumak ve diğer durumlarda iyileştirmek, hava kalitesi ile ilgili yeterli bilgi toplamak ve uyarı eşikleri aracılığı ile halkın bilgilendirilmesini sağlamak	• Ön değerlendirme çalışmaları.	ÇOB

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girişi için ön koşullardan biri olan, AB çevre müktesebatına uyum sağlanması ve mevzuatın etkin bir şekilde uygulanması amacıyla tam uyumun sağlanması için ihtiyaç duyulacak teknik ve kurumsal altyapıya, gerçekleştirilmesi zorunlu çevresel iyileştirmeler ve düzenlemelere ilişkin detaylı bilgi içeren 2007–2023 Ulusal Çevre Stratejisi Türkiye Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından ilgili birçok kurum ve kuruluşla işbirliği içinde hazırlanarak yayınlanmış ve onaylanmıştır.

AB mevzuatının uyumlaştırılması doğrultusunda Türkiye mevzuatında yapılması planlanan yasal düzenlemeler, amaçları öngörülen tarihler ile birlikte Ek IV. Tablo 2'de verilmektedir.

Kamu sektöründe yapılacak yatırımlardan, direktiflerin uygulanması ve yaptırımı için gerekli olan maliyet anlaşılmaktadır. Uygulama için izleme ekipmanları, ölçüm sistemleri ve kalite güvence sistemlerinin kurulması gerekmektedir. Yatırım aşamasında Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi ve kardeş direktifler, bu sektörde önceliğe sahiptir. Bu konuda sorumlu kuruluşlar Çevre ve Orman Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığıdır.

Sınır değerlerin sağlanmasında, özellikle endüstriyel tesislerde uygulanacak her türlü mevcut en iyi tekniklerin kullanılmasıyla üretim süreçlerinin değiştirilmesine ilişkin maliyetler sanayiciler tarafından karşılanacaktır.

Mevzuat uyumlaştırılmasında öngörülen yatırımlara ilişkin izleme tablosu Ek IV. Tablo 3'de verilmektedir.

BÖLÜM V.

SON DEĞERLENDİRMELER VE ÖNERİLER

Mevzuat uyumlaştırılmasında günümüze kadar atılan adımlar incelendiğinde yatay mevzuat alanında sınırlı ilerlemenin kaydedildiği görülmektedir.

2007 yılında yayınlanan UÇES dokümanı AB çevre mevzuatının 2007–2023 döneminde Türk iç hukukuna aktarılması, uygulanması ve uygulatılmasında, bunlarla ilgili maliyetler konusunda rehber teşkil etmektedir.

Bununla birlikte hava kalitesi alanında sınırlı oranda ilerleme kaydedilmiştir. Hava Kalitesi Çerçeve Yönergesi (99/62/EC) ve ilgili Yönergelerin (Kardeş Yönergeler; 99/30/EC, 2002/3/EC, 2000/69/EC, 2004/107/EC) Türk iç hukukuna aktarılması çalışmalarının tamamlanması gerekmektedir. Ulusal Emisyon Yönergesi, Emisyon Ticareti Yönergesi, Kükürt İçerikli Sıvı Yakıtlar Yönergesi ile ilgili olarak altyapı ve teknik kapasite eksiği bulunduğundan teknik çalışma gerekmektedir. Bu nedenle bu teknik çalışmalar olmaksızın bu Yönergelerin yürürlüğe girmesi ve uygulanması ile ilgili bir tarih öngörülememektedir.

Söz konusu mevzuatın uygulanması konusunda kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Direktiflerin ülke çapında etkili olarak uygulanması için, gerekli teknik altyapının kurulması, işletilmesi ve denetimi ve bu alanlarda çalışacak personelin eğitimi büyük önem taşımaktadır.

Hem hava kalitesini etkili olarak izlemek hem de gereken standartlara ulaşmak için ölçüm cihazlarına ihtiyaç vardır. İzleme sistemlerinin kurulması Hava Kalitesi Çerçeve Direktifinin tam olarak uygulanmasını sağlamak ve yakıt kalitesi, araçlardan kaynaklanan emisyonlar gibi diğer direktiflerin uygulanması için önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

Budak Sevim, “Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası”, Aralık 2000, s.38

Duru B.: *Avrupa Birliği Politikaları*, İmaj Yayınevi, Ankara, Türkiye, (2007) 169-188.

Ethem Torunoğlu, A,B,C ...Çevre Ya Da “AB ve Çevre Politikaları”, (2005)
http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=3653

www.abgs.gov.tr (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği)

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/s15004.htm> (Avrupa Birliği Mevzuatı)

<http://ec.europa.eu/environment> (Avrupa Komisyonu Çevre Sektörü)

eu-lex.europa.eu (Avrupa Komisyonu Resmi Dokümanları)

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Avrupa Birliği ve Çevre**,
(<http://www.deltur.cec.eu.int/kitap/cevre.html>)

www.rec.org.tr (Bölgesel Çevre Merkezi)

www.cevreveorman.gov.tr (Çevre ve Orman Bakanlığı)

http://www.did-cevreorman.gov.tr/indir/UCES_TR.pdf (Çevre ve Orman Bakanlığı
Dış İlişkiler ve AB Müsteşarlığı)

www.ikv.org.tr/pdfs/4f3a608d.pdf (İktisadi Kalkınma Vakfı)

EKLER

EK IV. Tablo 2. Çıkarılmasında Yarar Görülen Yasal Düzenlemeler (Kanun)

I. 2008-2009 YASAMA DÖNEMİNDE (01/10/2008 - 30/09/2009) ÇIKARILMASINDA YARAR GÖRÜLEN YASAL DÜZENLEMELER					
Referans No	Değiştirilecek/Yeni Çıkarılacak Yasal Düzenlemenin Adı	Amaç / Kapsam	Hangi Aşamada Bulunduğu	Uyum Sağlanması Öngörülen AB Mevzuatı	Düzenlemenin Hazırlanmasından Sorumlu Kurum
27.0809.1.03	Stockholm Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun	Kalıcı Organik Kirleticilere ilişkin Stockholm Sözleşmesine taraf olunması (Sözleşme 2001 yılında imzalanmıştır)	Teknik çalışmalar devam etmektedir.	Stockholm Sözleşmesi Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin 850/2004/AT sayılı Tüzük	Dişşleri Bakanlığı Çevre ve Orman Bakanlığı
II. 2009 (01/10/2009) - 2013 YILLARI ARASINDA ÇIKARILMASINDA YARAR GÖRÜLEN YASAL DÜZENLEMELER					
Referans No	Değiştirilecek/Yeni Çıkarılacak Yasal Düzenlemenin Adı	Amaç / Kapsam	Hangi Aşamada Bulunduğu	Uyum Sağlanması Öngörülen AB Mevzuatı	Düzenlemenin Hazırlanmasından Sorumlu Kurum
27.0913.1.05	Göteborg Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun (AB'ye üyelik perspektifi çerçevesinde değerlendirilecektir)	Asidifikasyon, Ötrifikasyon ve Yer Seviyesi Ozon Kirliliğinin Önlenmesine Yönelik Uzun Menzilli Hava Kirliliğine ilişkin Göteborg Protokolüne taraf olunması		Göteborg Protokolü	Dişşleri Bakanlığı Çevre ve Orman Bakanlığı
27.0913.1.06	Rotterdam Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun	Bazı Tehlikeli Kimyasalların ve Pestisitlerin Uluslararası Ticaretinde Kullanılacak Ön Bildirimli Kabul Prosedürüne İlişkin Rotterdam Sözleşmesine taraf olunması	Sözleşme 1998 yılında imzalanmış olup henüz onaylanmamıştır.	Rotterdam Sözleşmesi 2003/106/AT sayılı Konsey Kararı	Dişşleri Bakanlığı Çevre ve Orman Bakanlığı

EK IV. Tablo 2 (Devam) Çıkarılmasında Yarar Görülen Yasal Düzenlemeler (Kanun)

ÇIKARILMASI ÖNGÖRÜLEN İKİNCİL DÜZENLEMELER (TÜZÜK, YÖNETMELİK, TEBLİĞ, GENELGE VB) VE HAZIRLANMASI ÖNGÖRÜLEN STRATEJİ, PLAN VE PROGRAM GİBİ DOKÜMANLAR I. 2008 YILINDA ÇIKARILMASI ÖNGÖRÜLEN İKİNCİL DÜZENLEMELER					
27.2008.2.08	Uçucu Organik Bileşiklerden Kaynaklanan Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği	Uçucu organik bileşiklerden kaynaklanan kirliliğin kontrolüne ilişkin esas ve usullerin belirlenmesi ilgili taraflar ile istişare edilerek yeterli geçiş süreleri derç edilecektir.		Belirli Faaliyet ve İşletmelerde Organik Çözücü Kullanılmasından Kaynaklanan Uçucu Organik Bileşik Emisyonlarının Kontrolüne İlişkin 99/13/AT Sayılı Direktif Belirli Boya, Vernik Otoboya Ürünlerinde Kullanılan Organik Çözücülerden Kaynaklanan Uçucu Organik Bileşiklerin Emisyonlarının Kontrolüne İlişkin 2004/42/AT sayılı Direktif	Çevre ve Orman Bakanlığı
27.2008.2.10	Kimyasal Maddelerin Envanteri, Bildirimi ve Risk Değerlendirmesi Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (01.2008.2.03 referans numarasıyla Malların Serbest Dolaşımı faslında da yer almaktadır)	Piyasaya arz edilen kimyasal maddelerin envanteri tutulabilecek, piyasaya yeni arz edilecek yeni kimyasal maddelerin risk değerlendirilmesi yapılabilecek, Piyasaya güvenli ürün arz edilebilecek, Kimyasalların riskleri ile ilgili uluslararası bilgi alış verişinde bulunulabilecek, Çevre ve insan sağlığı kimyasalların zararlı etkilerinden korunabilecektir.	Teknik çalışmalar devam etmektedir.	67/548/AET sayılı Tehlikeli Maddeler Direktifi (Bildirim Kısım) 93/67/AET sayılı Risk Değerlendirme Direktifi 793/93/AET sayılı Mevcut Maddelerin Risklerinin Kontrolü ve Değerlendirmesi Tüzüğü	Çevre ve Orman Bakanlığı

EK IV. Tablo 2 (Devam) Çıkarılmasında Yarar Görülen Yasal Düzenlemeler (Kanun)

27.2008.2.15	Bazı sıvı yakıtların kükürt oranının azaltılmasına ilişkin düzenleme	Sıvı yakıtlardaki kükürt oranını kontrol altına alarak kükürt kirliliğine kaynağında önlem getirilmesi Düzenleme kapsamında tedricen uyuma yönelik takvim belirlenecektir.		Bazı Sıvı Yakıtların Kükürt Oranının Azaltılmasına ve 93/12/AET sayılı Direktifin Değiştirilmesine Dair 99/32/AT Direktif	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Çevre ve Orman Bakanlığı EPDK
27.2008.2.18	AÇA ve AÇANET çalışmalarını yönetmeliği	Türkiye'deki kurum ve kuruluşlar ile Avrupa Çevre Ajansı arasındaki çevresel veri akışını sağlayacak uygulama usul ve esasların düzenlenmesi	Kurum içinde teknik çalışması devam etmektedir	AÇA'nın ve EIONET'in kurulmasına ilişkin 12/10/90 sayılı Tüzük	Çevre ve Orman Bakanlığı
27.2008.2.19	HCFC'lerin azaltılmasına dair yönetmelik	Ozon tabakasını incelten maddelerin azaltıcı		2037/2000/EC sayılı Ozon tabakasını incelten maddeler Tüzüğü	Çevre ve Orman Bakanlığı
II. 2010-2013 YILLARI ARASINDA ÇIKARILMASI ÖNGÖRÜLEN İKİNCİL DÜZENLEMELER					
27.1013.2.01	Çevresel Veri ve Bilgi Paylaşılmasına İlişkin Usul ve Esasların Belirlenmesine Dair Yönetmelik	Çevresel veri ve bilgi paylaşılmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi Çevresel Bilgiye Halkın Erişimine İlişkin 2003/4/AT sayılı Direktife kısmen uyum sağlanması amaçlanmaktadır		Çevresel Bilgiye Halkın Erişimine İlişkin 2003/4/AT sayılı Direktif	Çevre ve Orman Bakanlığı Başbakanlık

EK IV. Tablo 2 (Devam) Çıkarılmasında Yarar Görülen Yasal Düzenlemeler (Kanun)

27.1013.2.05	Raporlama Mevzuatının Uygulanmasına Dair Yönetmelik	Avrupa Komisyonuna çeşitli direktifler hakkında yapılacak ulusal raporlamaların düzenlenmesi	91/692/AT sayılı Raporlama Direktifi	Çevre ve Orman Bakanlığı
27.1013.2.06	Emisyon Ticaretine Yönelik Düzenleme (Kyoto Protokolüne taraf olunmasına bağlı olarak uygun düzenleme yapılacaktır)	Emisyon ticaretine yönelik usul ve esasların belirlenmesi	2003/87/AT sayılı Emisyon Ticareti Direktifi	Çevre ve Orman Bakanlığı Dışişleri Bakanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maliye Bakanlığı DPT TÜDK
27.1013.2.07	Sera Gazlarının İzlenmesine Dair Yönetmelik (Kyoto Protokolüne taraf olunmasına bağlı olarak uygun düzenleme yapılacaktır)	Sera Gazlarının İzlenmesine yönelik usul ve esasların belirlenmesi	280/2004/AT sayılı Kyoto Protokolünün Uygulanması Kapsamında Sera Gazlarının İzlenmesi Kararı	Çevre ve Orman Bakanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Ulaştırma Bakanlığı Tarım ve Köy İleri Bakanlığı TÜDK
27.1013.2.08	Ulusal Emisyon Tavanlarına İlişkin Yönetmelik (Yürütülecek proje kapsamında düzenlemenin hazırlanış ve uygulama takvimi belirlenecektir.)	Ulusal Emisyon Tavanlarının belirlenmesi AB müktesebatına tedricen uyum sağlanması	2001/81/AT sayılı Ulusal Emisyon Tavanları Direktifi	Çevre ve Orman Bakanlığı

EK IV. Tablo 2 (Devam) Çıkarılmasında Yarar Görülen Yasal Düzenlemeler (Kanun)

27.1013.2.09	Petrol Depolamadan kaynaklanan uçucu organik bileşiklerin kontrolüne ilişkin düzenlemeler	Petrol ve petrol ürünlerinin depolanması, doldurulup boşaltılması ve taşınmasından kaynaklanan uçucu organik bileşik emisyonlarının kontrol edilmesi		Petrolün Depolanması ve Terminallerden Servis İstasyonlarına Dağıtılmasından Kaynaklanan Uçucu Organik Bileşiklerin (Voc) Kontrolüne Dair 94/63/AT sayılı Direktif	Çevre ve Orman Bakanlığı Ulaştırma Bakanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı EPDK
27.1013.2.11	Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Düzenleme	Kalıcı Organik Kirleticilerin ve bunları içeren teçhizatların ortadan kaldırılması ve bertaraf edilmesi ve kalıcı organik kirleticiler hakkında kamunun bilgilendirilmesi		Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin 850/2004/AT sayılı Tüzük	Çevre ve Orman Bakanlığı
27.1013.2.12	Asbestten Kaynaklanan Kirliliğin Azaltılması ve Önlenmesine İlişkin Düzenleme	Tehlikeli kimyasalların üretimine ve kullanımına sınırlama veya yasaklama getirilerek tehlikeli atıkların azaltılması Çevre ve insan sağlığının kimyasalların zararlı etkilerinden korunması		Asbestten Kaynaklanan Kirliliğin Azaltılması ve Önlenmesine İlişkin 87/217/AET sayılı Direktif	Çevre ve Orman Bakanlığı
27.1013.2.13	Eko-Yönetim ve Denetim (EMAS) Programına Kuruluşların Gönüllü Katılımına İlişkin düzenlemeler	Kuruluşlar tarafından çevre yönetim sistemlerinin (ÇYS) oluşturulması ve uygulanması, Kuruluşların çevresel performanslarının değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi, Konuya ilişkin yürütülecek proje sonuçlarına göre ve AB'ye tam üyelik perspektifi çerçevesinde gerekli uygun düzenlemeler yapılacaktır.		Topluluk Eko-Yönetim ve Denetim programına kuruluşların gönüllü katılımını sağlanmasına ilişkin 761/2001/AT sayılı Tüzük	Çevre ve Orman Bakanlığı

EK IV. Tablo 3. Hava Sektörü İzleme Tablosu

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI				ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI			
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Dış hava kalitesinin değerlendirilmesine dair 96/62/EC sayılı Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Esleştirme kapsamında Taslak Hava Kalitesi Yönetmeliği hazırlanmış olup değerlendirme için kurum ve kuruluşlara gönderilmiş görüşlerin değerlendirilmesi çalışmaları devam etmektedir. Hava kalitesine etkisi olan tesislerden kaynaklanan kirliliğin azaltılması için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile uygulamaya yönelik mutabakata varılması önem arz etmektedir	-Hava kalite izleme istasyonları ağı ve ortak kalite güvence donanımı kurmak ve sürdürmek. -Hava Kalitesi Ön Değerlendirmesi -**Bölgesel Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması. -Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması. -Ulusal Veri Merkezinin kurulması. -İzleme Ağı Yönetim Merkezi kurulması. -Emisyon envanteri hazırlanması. -Temiz hava planları hazırlanması. -Eylem planları hazırlanması. -Hava kalitesinin iyileştirilmesi için plan ve programların uygulanması -Halkın bilgilendirilmesi -Raporlama** (**Bu açıklama kardeş direktifler için de geçerlidir.)	İzleme istasyonları ağı kurulumu: 11 milyon € Tüm istasyonların toplam bakım ve işletme maliyetleri: 1.5 milyon € Toplam ön değerlendirme maliyeti: 6 milyon € (hava kalitesi değerlendirilmesi kurumsal maliyetler) ölçüm istasyonlarının bakım ve işletme giderleri, izleme sisteminin kurulmasından (2012) sonra da devam edecek olup her yıl için artı 1.5 milyon € (11*1.5 milyon) **maliyet hesaplaması yapılmamış olup bu faaliyetler ilave maliyetler gerektirecektir**

EK IV. Tablo 3 (Devam) Hava Sektörü İzleme Tablosu

2	Havadaki sülfür dioksit, nitrojen dioksit, nitrojen partikül ve kursun değerlerinin sınırlandırılmasına ilişkin 99/30/EC sayılı Konsey Direktifi (2001/744/EC)	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırım maliyetine ilişkin 1 no'lu açıklama
3	Havadaki ozona ilişkin 2002/3/EC sayılı Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırım maliyeti ne ilişkin 1 no'lu açıklama
4	Hava kalitesinde karbon monoksit ve benzen için sınır değerlerine ilişkin 2000/69/EC Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırım maliyeti ne ilişkin 1 no'lu açıklama
5	Hava kalitesinde arsenik, kadmiyum, civa, nikel ve polisiklik aromatik hidrokarbonlara ilişkin 2004/107/EC Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB		Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama. (5 nolu Direktif, yeni yayımlanmış olup listede yer almamaktadır. Ancak Esleştirme Projesi kapsamında çalışılmış ve Taslak Yönetmelik çerçevesinde uyumlaştırılmıştır.)	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	
6	Ulusal Emisyon Tavanları Direktifi (2001/81/EC)	Yeni Yönetmelik	ÇOB		Henüz bir çalışma başlanmamıştır.		Bu direktif, hava kalitesi ve endüstri başlığı altındaki tüm direktiflerle ilgili olup, maliyet hesabı henüz tamamlanmamıştır.

EK IV. Tablo 3 (Devam) Hava Sektörü İzleme Tablosu

7	Petrol İstasyonlarından Kaynaklanan VOC Emisyonları Direktifi (94/63/EC) EC 1882/2003 Tüzüğü ile düzeltilmiş olarak	Yeni Yönetmelik	ÇOB	Henüz bir çalışma başlamamıştır.			Direktif kapsamındaki yakıtlara ilişkin sınır değerlerin sağlanması Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi (TÜPRAS) Tarafından gerçekleştirilecek akaryakıt kalitesinin artırılmasına yönelik yatırımlara bağlıdır. Gerekli hukuki düzenleme yatırıma ilişkin gelişmelere paralel olarak ele alınacaktır ve/veya uygulama tarihleri yatırımlara bağlı olarak belirtenecektir.
8	Kükürt içerikli sıvı yakıtlar Direktifi (99/32/EC) 1882/2003/EC Tüzüğü ve 2005/33/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak	Yeni Yönetmelik	ÇOB	Henüz bir çalışma başlamamıştır.			Direktif kapsamındaki yakıtlara ilişkin sınır değerlerin sağlanması Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi (TÜPRAS) Tarafından gerçekleştirilecek akaryakıt kalitesinin artırılmasına yönelik yatırımlara bağlıdır. Gerekli hukuki düzenleme yatırıma ilişkin gelişmelere paralel olarak ele alınacaktır ve/veya uygulama tarihleri yatırımlara bağlı olarak belirtenecektir.
9	Dizel yakıt ve benzin kalitelerine ilişkin 98/70/EC ve 2000/71/EC Direktifleri, 2003/17/EC Direktifi ve EC 1882/2003 Tüzüğü ile düzeltilmiş olarak	ÇOB	ÇOB	Benzin ve dizel yakıt kaliteleri hakkındaki Yönetmelik yayımlanmıştır. (11 Haziran 2004)	Yakıt kalitesinin iyileştirilmesi için TÜPRAS yatırımı		Bu Direktife tam uyumun sağlanması için ilave yatırım ihtiyacı bulunmakta olup bunun 391,5 milyon Avro olduğu tahmin edilmektedir.

EK IV. Tablo 3 (Devam) Hava Sektörü İzleme Tablosu

10	Tüketici bilgilendirme Direktifi (1999/94/EC) 2003/73/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak		Sanayi ve Ticaret Bakanlığı		Yeni Binek Otomobillerin Adı, Yakıt Ekonomisi ve Karbondioksit Emisyonu Konusunda Tüketicilerin Bilgilendirilmesine İlişkin Yönetmelik (28.12.2003)			
11	Emisyon Ticareti Direktifi (2003/87/EC) 2004/101/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak				Henüz bir çalışma başlamamıştır.			
TOPLAM MALİYET								428

ÖZGEÇMİŞ

Dr. Esat Işık Cad. Eren Palas Apt. No: 27/30 Moda Kadıköy / İstanbul

GSM: 0532 682 37 31

E-mail : gokcend@gmail.com

Öğrenim Durumu

-
➤ Marmara Üniversitesi	: Çevre Bilimleri	İstanbul	2004-
➤ İstanbul Üniversitesi	: Biyoloji (Biyoteknoloji)	İstanbul	1998-2002
➤ Yalova Lisesi	: Fen Matematik	Yalova	1994-1998

İş Tecrübesi

-
- Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı
- Proje Koordinatörü 2007-
- Vakıf bünyesinde yürüyen eğitimlerin koordinasyonu, AB ve diğer fonlara proje hazırlama
- Freelance 2005-2007
- AB ve benzeri fonlara proje hazırlama, çevirmenlik.
- Avrupa Birliği “Engellilerin Eşit Yurttaş Katılımı ve Engelli Kadın Projesi”
- Moderatör 2005-2006
- Projenin faaliyetlerinden biri olan sempozyum organizasyonunun yapılması.
- Projenin atölye çalışmalarında katılımcı gruplar için kaynak geliştirme ve projelendirme konularında moderatörlük yapılması.
- İzmit Yerel Gündem 21 Çevre Geliştirme Proje Üretim Uygulama ve İşletme Kooperatifi
- Proje Ekibi (Kaynak Geliştirme Uzmanı,Çevirmen) 2004-2005
- Çağrılar yapılmış olan fonlara (Avrupa Birliği, Dünya Bankası vb.) başvurulacak projelerin hazırlanması.
- Hedefler doğrultusunda yapılacak çalışmaların projelendirilmesi ve kaynak yaratılması.
- Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Hellenic Aid Programı kapsamında “Girişimcilik Gelişimi Projesi”
- Proje Koordinatörü 2003-2005
- Proje faaliyetlerinin ve hibenin faaliyet planı ve bütçe doğrultusunda kullanılmasının sağlanması ve kontrol edilmesi.

- Projenin ara ve nihai raporlamaları.
- Yanı sıra Avrupa Birliği Marmara Depremi Rehabilitasyon Programı (MERP) kapsamında Komotini-Yalova Belediyeleri eşleşmesiyle sürdürülen “Afet Tedbir ve Yönetimi Projesi”nde destek faaliyetler.

Destek Verdiği Projeler

-
- Yozgat Yağmursuyu Toplama Projesi – TRA2 (Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars), TR72 (Kayseri, Sivas ve Yozgat), TR52 (Karaman ve Konya) ve TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli) Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programı Küçük Ölçekli Altyapı Hibe Programı Açık Teklif Çağrısı Bütçe Kalemi: BG-UE-B2004-22.020401-ELARG
 - Kurumsallaşma ve Yüksek Üretime Doğru – Samsun (Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat),Kastamonu (Çankırı, Kastamonu ve Sinop) ve Erzurum (Erzurum, Erzincan ve Bayburt) Düzey 2 Bölgeleri Kalkınma Programı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) Bileşeni Bütçe Kalemi BG-UE-B2004-22.020401-ELARG
 - Awareness Creation for Disabled Youth and The Rights of Disabled Person (DİHAG)
 - The Creation of Awareness on The Sexual Health and The Reproductive Health in Kocaeli (Türkiye Üreme Sağlığı Programı)
 - Büyüdüğünde Ne Olacaksınız? (Projenin hazırlanması–Dünya Bankası Yaratıcı Kalkınma Fikirleri Yarışması)
 - Kıyı Yönetimi (Projenin hazırlanması – REC Türkiye Ulusal Hibeler Programı)
 - El Örgüsü Eğitimi ve El Örgüsü Ürünlerin Avrupa Pazarlarında Pazarlanması Projesi (Projenin hazırlanması – Aktif İşgücü Piyasası Stratejileri Projesi Yeni Fırsatlar Programı Bütçe Kalemi B7-050 TR/0205.01/002)
 - The Encounter of Art and Nature (AB Gençlik Programı – Yunanistan Ulusal Ajansı)
 - How to Make Your Own Garden? (AB Gençlik Programı – Yunanistan Ulusal Ajansı)

Kurs ve Seminerler

-
- Bilgi Üniversitesi STK Yönetimi Eğitimi, İstanbul, Şubat-Haziran 2008
 - T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı / AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi

AB Programları ve Proje Hazırlama Teknikleri Eğitimi – Kontak Kurma Semineri, Ankara, 9/14.02.2003

- İzmit Yerel Gündem 21 Çevre Geliştirme Proje Üretim Uygulama ve İşletme Kooperatifi, Kocaeli, 10/12.2004
AB'ye Giden Yolda Türkiye / AB Fonları ve Yararlanma Koşulları/ AB ve Çevre Politikası
- Çevre Mühendisleri Odası (Consulteam), ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemleri, Bursa, 05.2005

Kişisel Bilgiler

- Doğum Tarihi, Yeri : 02/07/1980, Bursa
- Cinsiyet : Bayan
- Ehliyet : B Sınıfı

Diğer Bilgiler

- İleri derecede İngilizce konuşma, yazma ve okuma becerisi.
- Çok iyi derecede Windows XP, Ms Office Uygulamaları bilgisi.
- İlgi alanları edebiyat, dans.